

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Ei oo motii!

JOPO-toiminnan merkitys nuoren sosiaalisen vahvistamisen näkökulmasta

Marjo Karvonen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)
Arvioitavaksi jättämisaika 08/2018

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Marjo Karvonen	Sivumäärä 42 ja 10 liitesivua
Työn nimi Ei oo motiit! - JOPO-toiminnan merkitys nuoren sosiaalisen vahvistamisen näkökulmasta	
Ohjaava(t) opettaja(t) Juha Niiranen ja Eevastiina Gjerstadt	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Raaseporin kaupunki / JOPO-luokka Erityisopettaja Laura Meretniemi-Peltola Rehtori Katri Kontinen	
Tiivistelmä <p>JOPO-toiminta on toiminnallinen, työtä ja opintoja yhdistävä tapa suorittaa perusopetuksen päättötodistus. Se on tarkoitettu heille, joilla päättötodistuksen saaminen on vaarantunut erinäisistä syistä.</p> <p>Opinnäytetyössä tutkitaan mitkä syyt olivat Joustavan Perusopetuksen (JOPO)-ryhmään hakeutumisen takana, millaisena nuoret kokivat opiskelun JOPO-luokalla ja kuinka he kokivat toiminnan vaikuttaneen tähänhetkiseen elämäänsä. Yksi merkittävä tutkimuskysymys on myös nivelvaiheen helpottamisen tarve siirryttäessä turvallisesta JOPO-ympäristöstä jatko-opintojen pariin. Opinnäytetyön tavoitteena on vahvistaa toiminnan ylläpidon merkitystä päättäjien, opetushenkilöstön ja vanhempien silmissä sekä poistaa turhia ennakkoluuloja ja pelkoja toimintaa koskien.</p> <p>Webropol-kysely lähetettiin 31 Raaseporin JOPO-luokalla opiskelleelle nuorelle, joista 16 vastasi. Kaikki tutkimukseen osallistuneet nuoret ovat jo päättäneet peruskoulunsa ja vastaajien ikäjakauma sijoittuu 16-22 vuoteen.</p> <p>Olen halunnut tuoda esiin myös oppilaiden vanhempien kokemuksia lastensa JOPO-vuodesta. Kysely lähetettiin 15 vanhemmalle, joista viisi vastasi.</p> <p>Edellisten lisäksi olen tehnyt sähköpostihaastattelun Raaseporin JOPO-luokkaa koko sen toiminnan ajan opettaneen erityisopettajan kanssa.</p> <p>Sekä kyselyt, että haastattelu toteutettiin porrastetusti maaliskuu-kesäkuun 2018 aikana.</p> <p>Tutkimuksen mukaan JOPO-toiminta on merkittävä nuoren sosiaalisen vahvistamisen kannalta. Sekä nuoret, heidän vanhempansa, että erityisopettaja nostivat esiin seikkoja, jotka tukevat vahvasti tätä näkemystä. Olisi kuitenkin tärkeää synnyttää yhteistyötä perusopetuksen ja toisen asteen oppilaitosten välillä, jotta nuorten jatko-opinnot sujuisivat toivotusti. Yhteistyötä tulisi kehittää lisäksi muun muassa nuorisotoimen, sosiaalitoimen ja mielenterveyspalvelujen kanssa. Konkreettisena tuotoksena tulisi suunnitella harjoittelu- / työssäoppimiskansio.</p> <p>Tutkimus on saanut alkunsa sekä kahden lapseni JOPO-vuosien, että oman lukuvuoden mittaisen harjoittelujaksoni aikana syntyneiden kokemusten pohjalta.</p>	
Asiasanat joustava perusopetus, sosiaalinen vahvistaminen, koulupudokkuus	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Marjo Karvonen	Number of Pages 42 + 10
Title No motivation - the importance of JOPO-action from the point of view of young social strengthening	
Supervisor(s) Juha Niiranen and Eevastiina Gjerstadt	
Subscriber and/or Mentor Raaseporin kaupunki / JOPO-luokka Special teacher Laura Meretniemi-Peltola Principal Katri Konttinen	
Abstract <p>Flexible basic education is a functional, work and student participation emphasizing way to complete the last grades of comprehensive school. It is meant for students whose diploma is endangered for various reasons.</p> <p>The thesis deals with the reasons behind the search for the Flexible Basic Education (JOPO) group, how young people experienced JOPO in their stuies and how they felt that their activities affected their current life.</p> <p>One major research question is also the need for joining the articulation step from the safe JOPO environment to the postgraduate studies.</p> <p>The purpose of the thesis is to strengthen the importance of maintaining activities in the eyes of decision-makers, teaching staff and parents, as well as eliminating unnecessary prejudices and fears about activities.</p> <p>The Webropol survey was sent to 31 young people, of whom 16 responded. All young people participating in the study have already completed their elementary school and the age distribution of the respondents is 16-22 years.</p> <p>I wanted to bring out the student´s parents experiences of their children JOPO year. The survey was sent to 15 parents, five of whom answered.</p> <p>I also made an e-mail interview with the teacher who has been teaching Raasepori JOPO class during the past years</p> <p>As well as the questionnaire that the interview was conducted staggered during March-June 2018.</p> <p>According to the study, JOPO activity is important for social empowerment. Both young people, their parents, and a special teacher raised issues that strongly support this view. It would, however, be important to establish cooperation between primary and secondary schools so that postgraduate studies would be desirable. Co-operation should also be developed with, among other things, youth work, social work and mental health services. As a concrete output, a training / work-learning folder should be designed.</p> <p>The study was initiated based on the JOPO years of my two children and the experiences gained during my practice in JOPO class.</p>	
Keywords flexible basic education, social empowerment, dropout	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 JOUSTAVA PERUSOPETUS	6
2.1 Perustietoa Joustavasta perusopetuksesta	6
2.2 Joustavan perusopetuksen toimintakenttä	9
2.3 Joustava perusopetus Raaseporissa	10
2.4 Toiminnan vaikuttavuus	11
2.5 Opiskelumotivaatio	14
2.6 Nuorten sosiaalinen vahvistaminen	16
2.7 Toiselle asteelle siirtymisen murros	17
3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	21
3.1 Tutkimuksen tarkoitus	21
3.2 Tutkimusmenetelmät	22
3.3 Aineiston analysointi	24
4 TUTKIMUSTULOKSET	25
4.1 Oppilaiden kokemuksia JOPO-vuodesta	25
4.3 Vanhempien kokemuksia JOPO-vuodesta	32
4.4 Erityisopettajuus on taitolaji	36
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	40
LÄHTEET	43
LIITTEET	46

1 JOHDANTO

Joustava perusopetus, eli JOPO on ottanut jalansijaa suomalaisessa koulumaailmassa jo 12 vuoden ajan. Tämä erityisesti koulupudokkuutta ehkäiseväksi tarkoitettu toimintamalli on syntynyt helpottamaan peruskoulun päättötodistuksen saamista hie-
man pehmeämpiä opiskelumetodeja hyödyntämällä. Luokalle valikoituvia oppilaita ei voida pitää homogeenisenä ryhmänä, mutta heidän tuentarpeessaan ja vahvuuksissaan tuntuu silti olevan samankaltaisuuksia.

Opinnäytetyön alussa avataan joustavan perusopetuksen toimintamallia sekä paikallista toimintaa. Tästä siirrytään toiminnan vaikuttavuuteen sekä opiskelumotivaation käsitteeseen ja toisen asteen opintoihin siirtymisen murrokseen. Tästä siirrytään opinnäytetyön toteutukseen, tutkimuksen menetelmiin sekä aineiston analysointiin. Tutkimustuloksissa kuullaan sekä entisiä JOPO-oppilaita, että heidän vanhempiaan kuin myös erityisopettajaa, joka on toiminut luokalla koko sen olemassaoloajan. Opinnäytetyön päätteeksi avaan ajatuksia, jotka tutkimuksesta syntyivät.

Suoritin lukuvuoden mittaisen työssäoppimisjakson Raaseporin JOPO-luokassa ja tämän vuoden aikana sain tutustua kymmeneen tuntevaan, kokevaan, avoimeen ja rohkeaan nuoreen. Tämä vuosi jätti minuun lähtemättömän jäljen ja palavan halun tukea juuri heitä, jotka eivät helpolla tukea saa. Olen kiitollinen kaikista niistä kokemuksista, joita opinnäytetyöni syntymistä varten sain. Olen kiitollinen vastauksista, keskusteluista ja halusta auttaa työn syntymisessä.

Tiedän, että teistä tulee jotain suurta.

2 JOUSTAVA PERUSOPETUS

2.1 Perustietoa joustavasta perusopetuksesta

Sosioemotionaalisessa kehityksessään häiriintyneiden lasten ja nuorten määrä on kasvanut maassamme eri indekseillä lähes johdonmukaisesti usean vuosikymmenen ajan. Lasten ja nuorten sosioemotionaaliset häiriöt ovat muodostamassa tilan, mitä yhteiskuntamme ei kestä. Olemme taloudellisesti sekä henkisesti ahtaalla tilanteessa, jossa yhä useampi suomalainen joudutaan sulkemaan vankilaan, psykiatriseen laitokseen tai eristämään muutoin pois normaalista elämänpiiristään. Kasvatuksen ja opetuksen vaikutus yksilön kehitykseen on kokonaisvaltaista. Lapsi ja nuori on koulussa mukana opettajan ja itsensä välisessä vuorovaikutuksessa ei vain tietävänä, vaan myös tuntevana, tahtovana ja toimivana olentona tulkiten tilanteet aina myös sosioemotionaalisesti. Opettaja ei voi väistää vastuutaan oppilaan kokonaiskehityksen tuki-jana ja siihen vaikuttajana. (Ahvenainen & Ikonen & Koro 2002, 39-41.)

Jotkut oppilaat tarvitsevat siis tavanomaista enemmän erityistä, yksilöllistä tukea. Tätä tarjoamaan on syntynyt Joustavan perusopetuksen -toimintamalli. Joustava perusopetus -toiminta käynnistettiin vuonna 2006 opetusministeriön toimesta. Toiminnan perusajatuksena oli vastata huoleen, joka kohdistui niihin oppilaisiin, jotka olivat vaarassa jäädä ilman päästötodistusta ja usein myös toisen asteen opiskelupaikkaa. (Opetushallitus 2006.)

Toiminnan käynnistyessä kuntia oli mukana 27 kappaletta. Toiminta on tämän jälkeen laajentunut ja lukuvuonna 2009-2010 toimintaan osallistui jo 110 JOPO-ryhmää noin 70 kunnassa ja viidessä yliopiston harjoittelukoulussa. JOPO-toiminta järjestetään perusopetuksen yhteydessä yleisopetuksen tavoittein ja sisällöin. Työskentelymuodoissa on kuitenkin otettu käyttöön joustavia toimintamalleja ja opetusta sovitetaan hyvin joustavasti oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin sopiviksi. Opetuksessa painotetaan erityisesti toiminnallisia työmuotoja sekä opiskelua työpaikoilla. (Numminen & Ouakrim-Soivio 2009, 10.)

Joustavassa perusopetuksessa sovellettavasta työpainotteisesta toiminnasta on saatu kokemuksia suomalaisesta Omaura-toiminnasta, josta JOPO kuitenkin poikkeaa siinä,

että se kuuluu yleisopetukseen, eikä siis ole erityisopetuksen muoto (Numminen & Ouakrim-Soivio 2009, 15). Edellä mainittu Omaura-projekti alkoi vuosina 1995–96 kahdeksalla paikkakunnalla, ja sen pohjana olivat Saksan ja Yhdysvaltojen vastaavat kokeilut. Kokeiluissa vuorottelivat teoriajaksot sekä eri tavoin suoritettavat työjaksot. Omaurassa tavoitteena oli auttaa erityisesti niitä oppilaita, joilla oli vaikeuksia sopeutua koulun tiedollisia valmiuksia korostaviin työtapoihin mahdollistaen opintojen suorittaminen myös koulun ulkopuolella. Oppimista pyrittiin tukemaan löytämällä erilaisia väyliä opiskeluun. Opiskelumahdollisuuksien monipuolisuutta voitiin hyödyntää etsimällä työssäoppimispaikka esim. kielten, historian tai fysiikan alalta. Lisäksi Omaura-opetuksessa mahdollistettiin opiskelun dialogisuus aivan eri tasolla, kuin perinteisessä opetuksessa (Janhonen & Sarja 2011, 15.) Omaura-projekti syntyi nuorten parissa työskentelevien ammattilaisten halusta auttaa syrjäytyneitä tai syrjäytymisuhanalaisia lapsia ja nuoria. Ensisijainen tavoite oli taata nuorille peruskoulun oppimäärä, tutustuttaa heidät työelämään ja kehittää heidän sosiaalisia sekä yhteiskunnallisia valmiuksiaan. (Ahvenainen ym. 2002, 180-181.)

Omaura-projektin vaikuttavuutta arvioitiin vuosien 1995-2001 välissä haastattelemalla Omaura-oppilaita sekä heidän opettajiaan ja vanhempiaan. Haastattelut toteutettiin pitkällä aikavälillä, jotta voitiin arvioida projektin vaikuttavuutta jopa 5,5 vuotta koulun päättymisen jälkeen. Tutkimuksessa kävi ilmi, että Omaura-projektilla on tärkeä merkitys nuoren tulevaisuudelle, koska se mm. verkostoituu työelämän suuntaan. Tämän vuoksi peruskoulussa olisi myös syytä luoda yhteyksiä ympäröivään yhteiskuntaan, kuten paikkakunnan yrityksiin, yhdistyksiin ja vapaaehtoistyöhön. Tuloksissa painotettiin myös sosiaalisen kanssakäymisen oppimista tavallisissa yhteisöissä, kuten työpaikoilla. Erityisesti mainittakoon, että oppilas löytää työelämää kokeillen omia vahvuuksiaan, jolloin heidän itsetuntonsa kasvaa. Kaiken kaikkiaan hankkeen koettiin vaikuttaneen hyvin positiivisesti nuoriin ja heidän tulevaisuuteensa. (Veijola, 2005, 53, 125-130.)

Kuten jo aiemminkin mainittiin, ei JOPO ole erityisopetusta ja se on suunnattu ensisijaisesti oppilaille, joilla ei ole erityisopetuspäätöstä. Joustavassa perusopetuksessa ei myöskään poiketa opetussuunnitelman valtakunnallisista tavoitteita, vaikkakin opettaja ja oppimistavat ovat poikkeuksellisia ja hyvin joustavia. Opetuksessa opettaja päättää työtavoista, jotka parhaiten tukevat oppilasta. Opettaja voi päättää esimerkiksi,

opetetaan jotkut asiat koulussa, työpaikalla tai vaikka leirikoulussa. (Numminen & Ouakrim-Soivio 2009, 18, 29, 46.) JOPO-opetukseen sisältyy siis luokkamuotoisen opetuksen lisäksi jo mainittu leirikoulutoiminta, työpaikkatutustumiset sekä opintokäynnit. Oppimista voidaan osoittaa hyvin monin tavoin, kuten keskustelemalla, esitelmin, kirjoittaen tai lyhytelokuvan keinoin. Käytännössä JOPO-hankkeessa onkin panostettu perinteisen koulutyön ja opetuksen sijasta enemmän kasvatuksellisiin ja sosiaalisiin haasteisiin, jotta oppilaiden opiskelulle syntyisi edes jonkinlaiset perusedellytykset (Manninen & Luukannel 2008, 22).

Hakeminen JOPO-luokalle tapahtuu usein koulujen oppilashuoltoryhmien aloitteesta ja perustuu oppilaan ja hänen huoltajiensa vapaaehtoisuuteen. Hakuprosessin voi käynnistää myös esimerkiksi sosiaalityöntekijä tai oppilas itse. Moniammatillinen tiimi haastattelee JOPO-ryhmään hakevan nuoren tämän huoltajan kanssa. Haastattelun tavoitteena on pyrkiä varmistumaan siitä, sopiiko oppilas joustavan perusopetuksen ryhmään, miten hän suhtautuu luokan työmenetelmiin ja kuinka hän pystyy sitoutumaan ryhmän toimintaan. (Numminen & Ouakrim-Soivio 2009, 66–67.)

Oppilashuollolla tarkoitetaan huolehtimista lapsen ja nuoren oppimisen perusedellytyksistä eli fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista. Joustava perusopetus kuuluu koulun opetuksen ja täten myös oppilashuollon kokonaisuuteen. Oppilashuoltotyötä voidaan koordinoita moniammatillisessa oppilashuoltoryhmässä. Kyseinen ryhmä voi olla koko koulun yhteinen tai koottu erikseen joustavaa perusopetusta varten. Joustavassa perusopetuksessa oppilashuolto on nähtävä pikemminkin jatkuvana oppilaan tukiprosessina, eikä niinkään yksittäisen tapahtuman käynnistämänä prosessina. Oppilashuollossa rakennetaan oppilaalle tukiverkoston, joka toimii koko kouluajan. Verkoston tuen on tarkoitus jatkua vielä toisen asteen nivelvaiheenkin yli. Oppilashuollon tukiverkoston voidaan rakentaa joustavan perusopetuksen oppilaille myös kutsumalla esimerkiksi järjestöjen, poliisin, päihdeyksikön tai terveydenhuollon henkilöstöä pitämään asiantuntijaesityksiä. Näin mahdollistetaan nuoren tutustuminen eri toimijoihin sekä vahvistetaan hänen tukiverkoston. (Numminen & Ouakrim-Soivio 2009, 63-64.)

Moniammatillisen yhteistyön merkitystä ei voida liikaa korostaa JOPO-toiminnan yhteydessä. Toimintaan osallistuvien yläkoulujen tehtävänä on ollut tehostaa moniammatillista yhteistyötä kuntien nuoriso-, sosiaali- ja terveystoimen sekä ammatillisten oppilaitosten, lukuioiden ja nuorten työpajojen kanssa. Varsinkin toisen asteen oppilaitosten kanssa tehtävä yhteistyö on merkittävää tulevaisuuden kannalta, sillä ne ovat nuorten oppilaiden tulevaisuuden opinahjoja. Yhteistyön muoto on myös JOPO-opettajan ja JOPO-ohjaajan yhteistyö. Tämän työparin toiminta keskittyy erityisesti oppilaan suotuisan sosiaalisen kasvun ja oppimisen tukemiseen sekä yhteistyön kehittämiseen, perheiden, työpaikkojen ym. koulun ulkopuolisten yhteistyötahojen kanssa. (Janhonen & Sarja, 2011, 33, 37-38.)

2.2 Joustavan perusopetuksen toimintakenttä

Joustavan perusopetuksen toiminnan tavoitteena on vähentää perusopetuksen keskeyttämistä ja ehkäistä syrjäytymistä käyttäen hyväksi toiminnallisia ja työpainotteisia opiskelumuotoja sekä toimintamuotoja, joilla koulut pystyvät kohtaamaan ns. haastavat nuoret (Numminen & Ouakrim-Soivio 2009, 15).

”Nuoren maailmaan sukeltamalla, saattaisi löytyä lisää uusia innovaatioita opetuksen kehittämiseksi. Mielestäni tämän päivän vaatimuksista osallisuus vaatii lähtökohdakseen kokijansa oman sosiokulttuurisen todellisuuden. Vain tiedostamalla oman lähtökohtansa voi edetä tavoitteellisesti opinnoissaan. Tästä johtuen, pitäisi koulussa enemmän panostaa sosiaaliseen kasvatukseen, jotta jokaisen todellisuus saavuttaisi kestävän perustan tulevaisuutta varten”. (Skogberg 2017, 31.)

Vuosina 2007-2008 opiskelleiden JOPO-oppilaiden ryhmistä kerättyjen oppilaskohdaintien tietojen perusteella JOPO-oppilaita oli tuolloin yhteensä 624, joista selvä enemmistö (428 eli 68,7 %) on poikia. JOPO-oppilaiden taustat ja ryhmään valikoitumisen syyt ovat hyvin moninaisia vaihdellen aina heikosta opiskelumotivaatiosta päihdeongelmiin. On nostettu esille myös laajempi ongelmavyöhyke, jossa motivaatio-ongelmat näyttäisivät johtavan käytösongelmiin ja siten aineenopettajien ”silmätikuksi” joutumiseen. (Manninen & Luukannel 2008, 20-21.)

Oppilaiden koulunkäyntiä tuntuisi vaikean elämäntilanteen lisäksi vaikeuttavan usein myös vanhempien kasvattajaroolin katoaminen. Tämä näkyy joissakin tapauksissa jopa tietoisena kouluvastaisuutena. Koulujärjestelmä on tällaisissa tilanteissa hyvin haastavan tehtävän edessä. Kärjistäen voidaan sanoa, että koulut joutuvat paikkaamaan vanhemmuuteen ja yhteiskunnallisiin ongelmiin liittyviä seurauksia, joiden hoito ei niille ensisijaisesti kuulu. Toisaalta JOPO on tarjonnut monelle oppilaalle usein sen ensimmäisen ja ainoan luottamukseen ja kunnioitukseen perustuvat aikuissuhteen, jonka avulla nuori on päässyt jaloilleen ja opinnoissa eteenpäin. (Manninen & Luukanen 2008, 68-69.)

Oppilaiden aggressiivisuuden, levottomuuden ja impulssikontrollin puutteen syyt ovat usein peräisin jo lapsuusvuosilta. Vaikka syyt eivät liittyisi kouluun, ne kuitenkin seuraavat sinne, koska yksilö on sosiaalisen ympäristönsä tuote. Oppilaan sosiaaliseen kasvuun vaikuttaa myös opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutus. Toimiva vuorovaikutus vaatii opettajilta kykyä vaihtaa roolia ohjaajan, tukijan, kanssakulkijan ja auktoriteetin tehtäviin. Suhteet oppilaisiin rakentuvat tasa-arvoisiksi, kun ne perustuvat neuvotteluun ja kuunteluun. Lisäksi jokaisen oppilaan näkemyksiä tulisi arvostaa. (Janhonen & Sarja 2011, 30,56.)

JOPO-oppilaiden parissa työskentelevien aikuisten haastatteluissa on käynyt ilmi, että oppilaiden elämänhallintataidot ovat usein puutteelliset, eikä nuori pysty ennakoimaan oman toimintansa seurauksia. Oppilaiden puutteellinen kyky tunteidensa tunnistamisessa ilmeni joskus impulssikontrollin täydellisenä menetyksenä ja turhautumat ilmaistiin hyvinkin aggressiivisena ja väkivaltaisena käyttäytymisenä. Yhteistyö kodin ja koulun välillä, yhteiset pelisäännöt ja nuoren tukeminen itsetunnon kehittämisessä ovat avainasemassa JOPO-vuosien aikana. (Janhonen & Sarja 2011, 31,60.)

2.3 Joustava perusopetus Raaseporissa

Raaseporin JOPO-toiminta aloitettiin vuonna 2010 ja sitä järjestetään suomenkielisenä toimintana Karjaan yhteiskoulussa. Syksyllä 2018 on tarkoitus aloittaa uusi, ruotsinkielinen JOPO-luokka Tammisaaren Höijersgårdenilla. Näin ollen voitaneen olettaa toiminnan saaneen vahvan jalansijan kaupungissamme.

Sivistyslautakunnassa 8.3.2016 hyväksytty Raaseporin perusopetuksen paikallinen opetussuunnitelma 2016 määrittelee JOPO-toiminnan Raaseporissa seuraavasti:

”Joustavan perusopetuksen tavoitteena on vähentää perusopetuksen keskeyttämistä ja ehkäistä syrjäytymistä. Joustavalla perusopetuksella tarkoitetaan perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan järjestettävää opetusta ja oppimisen ja kasvun tukea. Opetus järjestetään pienryhmämuotoisesti koulussa, työpaikoilla ja muissa oppimisympäristöissä moniammatillista yhteistyötä sekä tuki- ja neuvontapalveluita käyttäen”. (Raaseporin kaupunki, 2016, 20.)

Raaseporin jo olemassa oleva JOPO-luokka on toiminut yhden ja saman opettajan luotsaamana perustamisestaan saakka. Luokka on toiminut pääasiallisesti erityisopettajan ja koulunkäyntiavustajan yhteistyönä, mutta yhden vuoden ajan koulunkäyntiavustajan sijaisena on toiminut opintojaan suorittava nuorisotyöntekijä. Luokkaan valikoituu pääsääntöisesti perusopetuksen 9. luokkaa suorittavia, mutta ajan saatossa luokassa on ollut myös muutamia 8-luokkalaisia. Lisäksi JOPO-luokan yhteydessä on toiminut peruskoulun lisäopetus, eli ns. 10-luokka.

2.4 Toiminnan vaikuttavuus

Joustavan perusopetuksen laaja valtakunnallinen toiminnan vaikuttavuutta käsittelevä raportti on julkaistu vuonna 2008, minkä jälkeen tehdyt vaikuttavuudenarvioinnit ovat pääasiallisesti mm. erilaisten opinnäytetöiden tekijöiden tuotoksia. Näin ollen toiminnan vaikuttavuutta ei ole valtakunnallisesti arvioitu kymmeneen vuoteen.

JOPO-toimintaan on liitetty heti alusta saakka kehittävä arviointi. Arvioijat ovat osallistuneet toimintaan myös kouluttajina sekä seuranneet sen toteutumista käytännössä. Vuonna 2008 julkaistun arviointiraportin mukaan JOPO-toiminnan vaikuttavuus on hyvä kaikilla mittareilla arvioituna. Kyseisessä arvioinnissa tarkasteltiin toiminnan vaikuttavuutta oppilaiden tilanteissa tapahtuneiden muutosten näkökulmassa, mutta vaikutusten ollessa yksilöllisiä ei näiden arviointien perusteella voitu määritellä parhaiten onnistuneita kouluja tai oppilasryhmiä. JOPO-ryhmien vetäjien arvion mukaan toiminta on kuitenkin vaikuttanut muutokseen paljon tai melko paljon. (Numminen & Ouakrim-Soivio 2009, 14.)

Joustavan perusopetuksen arviointiin voidaan soveltaa erilaisia käytössä olevia arviointimalleja ja Opetusministeriön työryhmän laatimat perusopetuksen laatuksiteerit toimivat työvälineenä myös arvioitaessa joustavaa perusopetusta. Kuten perusopetuksen arvioinnissa yleensäkin, myös JOPO-toiminnan arviointikriteerit muodostetaan perusopetussäädösten ja opetussuunnitelman perusteiden pohjalta. Toisena lähtökohdiana ovat täsmennetyt joustavalle perusopetukselle asetetut tavoitteet. Tuloksellisuuden arviointikriteereinä nähdään tehokkuus, toimivuus, vaikuttavuus ja taloudellisuus. Näistä JOPO-toiminnan tehokkuutta arvioidaan siten, kuinka hyvin ja toimivasti opetus on järjestetty ja miten joustavasti joustava perusopetus toimii. Vaikuttavuutta arvioidaan mm. sen tarpeen ja tarjonnan kohtaamisella, oppimistulosten saavuttamisella ja edelleen miten oppilaiden oppimaanoppimisvalmiudet, kommunikaatiovalmiudet ja halukkuus itsensä kehittämiseen sekä yleiset elämähallintataidot ovat edistyneet. Taloudellisuutta arvioitaessa tutkitaan sitä, kuinka koulutukseen osoitetut varat on käytetty. (Numminen & Ouakrim-Soivio 2009, 81-83.)

Eräs JOPO-toiminnan vaikuttavuutta heikentävä tekijä on ongelmien kasaantuminen. Toiminnan vaikuttavuuden lisääminen ja erilaisten oppijoiden kokonaisvaltaisempi huomioon ottaminen perusopetuksessa edellyttävät myös erilaisten moniammatillisten tukitoimien suunnittelua. Erityisen tärkeää olisi varhaisen tuen ja puuttumisen mallien kehittäminen. (Manninen & Luukannel 2008, 68).

Oppilaiden omien kokemusten mukaan JOPO-luokassa viihtymiseen vaikutti monta tekijää. Ensimmäisenä perusteluna oli joustavuus ja vapaus töiden tekemisessä. Luokan opettaja on luonut pistejärjestelmän oppiaineista ja oppilaat saavat työskennellä itsenäisesti omaan tahtiinsa ja mitä ainetta tahansa, kunhan kaikki pisteet jokaisesta aiheesta tulee kerättyä jakson aikana. Eräänä perusteluna viihtyvyydelle oppilaat kertoivat, että sai tehdä ja esittää erilaisia esitelmiä enemmän kuin edellisessä luokassa. (Skogberg 2017, 20.)

JOPO-toimintaan osallistuvien aikuisten toimintaa ja vuorovaikutusta nuorten kanssa ohjaa kasvatusoptimismi. Myönteisessä ja tukevassa ympäristössä jokainen löytää itsestään hyviä ominaisuuksia ja vahvuuksia, jotka voidaan nostaa esiin ja ottaa käyttöön. Nuorten itsensä näkökulmasta tärkeää on, että nuori itse uskoo omiin vahvuuksiinsa. Ensimmäinen askel on oppia kuuntelemaan ja ottamaan vastaan turvallisen ja

luotettavan auktoriteettihenkilön antamaa positiivista palautetta itsestään. JOPO-nuoren keskeinen oppimistavoite on realistisen itsetunnon kehittyminen. Se toteutuu samalla, kun nuori oppii käsitteellistämään ja arvioimaan tunteisiinsa ja käyttäytymiseensä yhteydessä olevia tekijöitä. (Janhonen & Sarja 2011, 93.)

Vuonna 2015 Raaseporissa kerätyn paikallisen haastattelututkimuksen satona seuraavia, hyvin konkreettisia vaikuttavuuksia:

- ✓ Oppilaalla koulukotipaikka valmiina, siirto koulukotiin 16.9.
Oppilas halusi yrittää JOPOlla ja selvisi kunnialla
→ säästö lukuvuoden aikana n 100 000 euroa
- ✓ Oppilas ei lähtenyt katkolle 2 kuukaudeksi, lupasi yrittää kuiville JOPOlla
→ säästö 2 x 12 000 euroa, yht. 24 000 euroa
- ✓ 2 koulukotioppilasta voitiin kotiuttaa JOPO:n tuella, toinen oppilas oli luokalla yhden, toinen kaksi vuotta
→ säästö n. 300 000 euroa
- ✓ Oppilas sanoi vuoden alussa, ettei näe järkeä opiskella, kun on kuitenkin kuollut 20-vuotiaana. Hän täytti 20 viime vuonna.
→ säästö mittaamaton

Jokainen oppilas, joka ei syrjäydy, säästää yhteiskunnalta vähintään 1,2 miljoonaa euroa (Heinonen, Väisänen & Hipp, 2012, 7-9).

2.5 Opiskelumotivaatio

Ihminen tavoittelee päämääriään motivaation ohjaamana. Motivaatio voidaan jakaa ulkoiseen ja sisäiseen motivaatioon. Näistä ulkoinen syntyy sananmukaisesti ulkoisista asioista, kuten palkkiosta, hyvistä arvioinneista tai hyväksynnästä. Sisäisen motivaation syntyminen on sen sijaan yhteydessä mm. tehtävien haasteellisuuteen, oman tiedonhalun syntymiseen ja henkilökohtaiseen haluun onnistua. Motivoitunut henkilö suorittaa myös ne tehtävät, joista hän ei ole niinkään kiinnostunut. Hän tekee ne ajallaan, eikä anna helposti periksi. Sisäinen motivaatio on laadultaan voimakkainta ja kestäväntä, mutta myös ulkoisella motivaatiolla on tehtävänsä. Ulkoista motivaatiota voidaan kuitenkin ruokkia ja motivoitunut ihminen haluaa saavuttaa päämääränsä määrätietoisesti. (Kalliola, Kurki, Salmi & Tamminen-Vesterbacka, 2010, 55-57.)

Opiskelumotivaatiolla tarkoitetaan kiinnostusta koulua, oppimista ja opiskelua kohtaan. Tämän lisäksi opiskelumotivaatio lisää oppijan halua osallistua ja kiinnittyä koulun toimintaan, toimintoihin ja oppimistilanteisiin. Oppilaan kiinnostus koulun oppimistilanteita kohtaan on merkityksellistä, jotta oppilas mm. ponnistelisi sitkeästi saavuttaakseen oppimistavoitteensa. (Lerkkanen & Pakarinen, 2018, 181.)

Lapsen aloittaessa koulutiensä, on hänelle jo syntynyt kuva itsestään ja omista taidoistaan. Lapsi on saanut onnistumisen ja epäonnistumisen kokemuksia, joiden kirjo vaikuttaa hyvin paljon lapsen itsetunnon ja minäkuvan muodostumiseen. Epäonnistumisen kokemuksia kerännyt lapsi saattaa koulussa eristäytyä muista, säheltää tai saada kiukunpuuskia. Hän saattaa häiriköidä tai sulkeutua omaan maailmaansa. Näiden kaikkien käyttäytymismallien takana saattaa pohjimmiltaan löytyä kielteisten tunteiden sekä lapsen kokemusten omista taidoistaan ja kyvykkyydestään luoma tila, jota voidaan kutsua *motivatiionaaliseksi haavoittuvuudeksi*. Tässä tilanteessa elävä lapsi saattaa jo koulutien aloittaessaan omata taustalla ajatuksen luovuttamisesta ja usein tällaisessa tilassa oleva lapsi näkee itsensä huonompana ja kyvyttömämpänä kuin muut. (Vauras, Salo & Kajamies 2018, 77-80.)

Ihmisen käsitykset itsestään ovat tärkeitä, kun hän säätelee toimintaansa. Tähän liittyen on hyvin olennaista, kuinka hän tulkitsee onnistumiset ja epäonnistumiset. Huono itsetunto ja pelko epäonnistumisesta saattavat estää yrittämästä, minkä jälkeen

epäonnistuminen ruokkii huonouden tunnetta ja kehä on valmis. (Hakkarainen, Honka & Lipponen 2002, 86-88.) Tutkimusten mukaan oppilaiden mahdolliset vahvuus- ja osaamisalueet ovat muita kuin koulussa eri oppiaineissa arvostetaan, jolloin oppilaille on syntynyt osaamattomuuden tunne (Manninen & Luukannel, 2008, 20-21). Onkin hyvin merkityksellistä, millaisen opetusryhmän ja opettajan pariin jo varhaislapsuudessa motivaationsa mahdollisesti menettänyt lapsi päätyy (Vauras ym. 2018, 81).

Oppilaille saattaa syntyä myös pysyvä osaamattomuuden tunne, jonka seurauksena motivaatio koulua kohtaan on heikentynyt. Epäonnistumisen kokemukset aiheuttavat nimittäin helposti pysyviä itsetunto-ongelmia jolloin oppilas näkee itsensä hyvin negatiivisessa valossa. (Salmi 2017, 15.)

Oppilaan motivaatio on psyykinen tila, joka määrää, millä vireydellä yksilö oppimistilanteessa toimii. Korkealla oppimismotivaatiolla varustettu oppilas työskentelee ahkerasti, kun puolestaan matalalla ei niinkään. Motivaatiosta riippuu se, kuinka halukas oppija on käyttämään omia henkisiä ja fyysisiä voimavarojaan nimenomaan oppimiseen. Viime kädessä oppimismotivaatio on yksilön tarpeiden, palkkioiden sekä näitä koskevien havaintojen ja tulkintojen vuorovaikutuksen tulos. Oppilaan itsensä kannalta parasta on, jos oppilas haluaa itse pyrkiä aktiivisesti asetettuja tavoitteita kohti – ts. oppia. (Ahvenainen ym. 2002, 32-33.)

Oppimistilanteessa yksilöön vaikuttaa olennaisesti se, millaisista asioista hän on kiinnostunut tai millaisissa hän kokee olevansa hyvä. Tällöin voidaan puhua eri oppiaineisiin tai tehtäviin liitetystä odotuksista ja arvostuksista. Edelliset ovat Jacquelynne Ecclesin kollegoineen vuonna 1983 rakentaman motivaatioteorian, ts. odotusarvoteorian ydinkäsitteitä. Tämä teoria tarkastelee sitä, millaiset psykologiset ja sosiokulttuuriset tekijät vaikuttavat yksilön koulusuoriutumiseen sekä kouluun liittyviin valintoihin. Ajan mittaan teoria on kehittynyt selittämään koulunkäynti- ja opiskelutavoitteiden asettamiseen liittyviä valintoja sekä niihin sitoutumista. Odotusarvoteorian (motivaatioteorian) mukaan erilaisiin akateemisiin tilanteisiin liittyvien yksilöllisten valintojen ja suoriutumisen taustalla vaikuttaa kaksi tekijää: omaan osaamiseen ja suoriutumiseen liittyvät uskomukset ja odotukset sekä toimintaan ja oppimissisältöihin liitetyt arvostukset. Jälkimmäisellä tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, millaisena tehtävä tai kokonaisuus nähdään, eli kuinka sitä arvotetaan. Tyypillisesti ihminen sitoutuu niihin tehtäviin, jotka

kiinnostavat häntä ja joista hän uskoo selviytyvänsä ja välttelee niitä, joista selviytyminen epäilyttää tai joista ei löydy tarpeeksi kiinnostavia аспекteja. (Viljaranta, 2017, 66-67.)

Edellä mainittu teoria tukee sitä ajatusta, että oppija tarvitsee positiivista palautetta sekä vahvaa kannustusta selvitäkseen motivaatiollisista haasteista.

Myönteisen tunnistamisen kolme tukipilaria ovat tutustuminen, tunnustaminen ja tukeminen soveltuen täten JOPO-toimintaan monin tavoin. Kyseisessä menetelmässä etsitään voimavaroja ongelmiin keskittymisen sijaan. Tämä luo mahdollisuuden lähestyä nuoren elämää uudesta näkökulmasta, jolloin syrjään siirretään oletukset ja nuoren itsensä arvottaminen ollen kiinnostuneita nuoren toiminnasta ja mielenkiinnonkohteista. Nuorelle on syntynyt kuva itsestään ja omista kyvyistään aiemmin saatujen kokemusten ja palautteen pohjalta. Tästä syystä myönteinen tunnustaminen voi olla erittäin voimauttavaa nuoren elämässä. (Salmi 2017, 13.) Myönteinen palaute ja kannustus ovat merkityksellisiä lähes kaikessa kasvatuksellisessa toiminnassa mutta erityisesti nuoren itsearvioinnin, itsetunnon ja itsetuntemuksen kehittymisen tukemisessa. Oppilaiden mielikuvaa omasta itsestään on kuitenkin vaikea muuttaa. Yksi keino oppilaan itsetunnon ja minäkuvan parantamiseen on tuottaa uudenlaisia kokemuksia. (Janhonen & Sarja 2011, 65-66.)

Koulussa mahdollisesta leimaantumisesta seuraa usein, että oppilaan pienetkin rikkeet saavat aiheettoman suuret mittasuhteet. Tällöin oppilaan positiivinen toiminta jää huomioimatta ja vähitellen oppilaalle kehittyy tunne, että ”ihan sama”. Negatiivisen kehän kiertäminen voi myös johtaa koulumotivaation vahvaan heikkenemiseen ja pahimmillaan koulunkäynnin keskeyttämiseen. Nuorta joudutaankin usein valmistamaan positiivisen palautteen vastaanottamiseen tarkoituksena tukea nuoren itsetunnon kehittymistä. (Janhonen & Sarja 2011, 24, 31.)

Aina ei ole mahdollista löytää yksiselitteisiä syitä siihen, miksi nuoren koulumotivaatio on huonontunut. Joskus voi olla kyse yksinkertaisesti siitä, ettei perinteiset opetusjärjestelyt sovi kaikille oppilaille. (Janhonen & Sarja 2011, 22, 24.)

Syrjäytymisvaarassa olevilla nuorilla on muita vähemmän opiskeluun liittyviä tavoitteita, eivätkä he suuntaudu kohti tulevaisuuden aikuisuuden rooleja. Nämä nuoret

arvioivat, etteivät voi itse vaikuttaa tavoitteidensa saavuttamiseen vaan kokevat niiden saavuttamisen olevan riippuvaisia muista ihmisistä (Salmela-Aro & Nurmi, 2017, 51). Syyt siihen, miksi oppilaat eivät pidä jostain aineesta ovat usein kytköksissä ulkoisiin tekijöihin, kuten aineenopettajaan tai luokkahenkeen. Se, että oppilas ei enää pidä jostakin aineesta yhtä paljon kuin ennen, merkitsee hänelle usein motivaation laskua tai puutetta. JOPO-luokalla on tarkoitus nostaa myös ns. sisäistä motivaatiota. Oppilaille on tarkoitus opettaa erilaisia uusia toimintamalleja ja tapoja oppia, ja tätä kautta luoda oppilaille onnistumisen ja osaamisen kokemuksia. JOPO-luokalla pyritään kasvattamaan oppilaiden itsetuntoa ja kehittämään heidän itsetuntemustaan. (Kultanen 2011, 25-26.)

”Kaikki oppilaat kertoivat motivaationsa parantuneen JOPO-luokalle siirtymisen jälkeen. Isossa luokassa oli heidän mielestään enemmän häiriötekijöitä kuin JOPO-luokassa. Oppilaat mainitsivat JOPO-luokassa olevan helpompi keskittyä kuin isossa joukossa”. (Skogberg, 2017.)

2.6 Nuorten sosiaalinen vahvistaminen

Sosiaalinen vahvistaminen on vuoden 2006 nuorisolain myötä käyttöön otettu käsite. Tätä ennen on puhuttu syrjäytymisen ehkäisystä, jonka on kuitenkin katsottu olleen leimaava, eikä sosiaalisen vahvistamisen tavoin prosessimuotoinen, moniulotteisempi käsite. Jo vuosikymmeniä sitten on nähty varsinkin poikien jengiytymisen olevan selkeä syrjäytymisen malli. Tietotekniikan kehittyessä ollaan kuitenkin päästy tilaan, jossa jengiytyminen on huomattavasti vähentynyt. Ongelmaksi on sen sijaan muodostunut nuorten yksinäisyys nuorten sosiaalisen elämän siirryttyä sosiaalisen median pariin. (Kuure, 2015, 8.,15.)

Nuorisolain 1§ määritteli lain tavoitteet seuraavasti:

”Tämän lain tarkoituksena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat yhteisöllisyys, yhteisvastuu, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, monikulttuurisuus ja kansainvälisyys, terveet elämäntavat sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen”. (Finlex, 2006.)

Vaikka vuonna 2016 uudistuneessa laissa sosiaalinen vahvistaminen ei enää olekaan yksi lain tavoitteista, on käsite kuitenkin jäänyt käyttöön valtakunnallisesti ja käytännössä useat uudistuneenkin lain tavoitteet viittaavat sosiaaliseen vahvistamiseen.

Aiemmin mainittua yksinäisyyttä ei ilmene kuitenkaan ainoastaan nuorilla, vaan jo alakouluikäiset lapset saattavat tuntea sitä. Tutkimusten mukaan jopa 15-20 prosenttia lapsista kärsii erilaisista psykososiaalisista ongelmista, kuten yksinäisyydestä, peloista tai masennuksesta. Sosiaalisten suhteiden ja hyvinvoinnin ongelmista kärsivät lapset voivat jäädä mm. opetustilanteessa ilman tarvitsemaansa tukea, jos opettaja joutuu keskittymään äänekkäämpien ja ”näkyvämpien” oppilaiden auttamiseen. (Junttila, 2010, 33-34.)

Sosiaalisen vahvistamisen käsitteen ollessa moniulotteinen, eikä sille ole helppoa – eikä välttämätöntäkään – löytää yksiselitteistä määritelmää. Aiemmassa nuorisolaissa sosiaalisella vahvistamisella tarkoitetaan ”nuorille suunnattuja toimenpiteitä elämäntaitojen parantamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi”. Sosiaalinen vahvistaminen tarkoitti tällöin kyseisen lain mukaan varsin kokonaisvaltaista tukemista, jonka tavoitteena on yksilön hyvinvoinnin lisääminen ja sen edistäminen. Kouluissa sosiaalisen vahvistamisen keinoja tarvitaan tänä päivänä alati enemmän. Kaikilla kouluasteilla on huomattavissa oppilaiden kahtiajakautuminen niihin, jotka pärjäävät loistavasti ja niihin, jotka tarvitsevat enemmän tukea ja apua selviytyäkseen. Koulupudokkuudesta on tullut ongelma, johon ammattilaiset pyrkivät sosiaalisen vahvistamisen keinoin vaikuttamaan. (Herranen & Lundbom, 2011, 4-8).

Sosiaalisesta vahvistamisesta puhuttaessa se voidaan nähdä myös moninaisina ehkäisevän työn osa-alueina kuten eri toimialojen moniammatillisena työnä yksilön ja yhteisön hyvinvoinnin tukemiseksi, väliintulona ongelmatilanteissa ja varhain reagoimista elämänhallinnan ongelmista. Se on myös tavoitteellista työtä, jossa pyritään tuottamaan henkilökohtainen kokemus voimaantumisesta. Sosiaalinen vahvistaminen on kehityskulkua nuoren elämänhallintataitojen parantamiseksi ja se tähtää siihen, että vahvistettavan henkilön aktiivista kansalaisuutta tuetaan ja hän pääsee mukaan yhteisölliseen toimintaan. (Mehtonen 2011, 13-18.)

Mitä sosiaalinen vahvistaminen sitten käytännössä on? Nuorisotyössä sen voidaan katsoa jakautuneen kolmeen osa-alueeseen: vuorovaikutustaidot ja sosiaalinen toimintakyky, itsetunto ja itsensä arvostaminen sekä elämänhallinta ja osallisuus. Tuemalla mitä tahansa näistä osa-alueista tehdään samalla myös nuorten parissa sosiaalisen vahvistamisen työtä. (Kuure, 2015, 35). Vaikka opinnäytetyössäni keskitytään JOPO-nuoriin, ei sosiaalista vahvistamista kuitenkaan tule unohtaa kaikkien nuorten parissa tehtävästä työstä. Voidaan sanoa, että nuoren sosiaalista vahvistamista pystytään tekemään lähes joka instanssissa koulusta kotiin ja nuorisotalolta naapurustoon. Sosiaalisen vahvistamisen käsitteen ollessa hyvin moniulotteinen voidaan se ymmärtää varhaisena puuttumisena, elämän nivel- / kriisivaiheiden tunnistamisena sekä korjaavina toimina (Mehtonen 2011, 13-18.)

Suomalaisessa yhteiskunnassa nuorten pahoinvointi on kysymys, joka korostuu monin tavoin. Nuoret jäävät työttömiksi, kärsivät masennuksesta ja yksinäisyydestä sekä syrjäytyvät yhteiskunnasta. Yksi sosiaalisen vahvistamisen tavoite on nuoren turvallisuudentunteen kehittäminen. Epävarmuuden ja epäonnistumisen tunteet vievät pahimmillaan pelon yrittää pärjätä maailmassa. Tätä varten jokaisella ammattikasvattajalla tulisi olla työkalupakissaan keinoja, joilla yksittäisiä nuoria sekä nuorisoryhmiä voidaan tukea. Nuorelle tulee tarjota aikaa ja mahdollisuus kehittää luottamustaan aikuista kohtaan. Häntä tulee tukea hänen elämäänsä vaikuttavissa valinnoissa. Myös nuorelle on tärkeää, että joku kuuntelee – ja kuulee. (Honkonen, 2011, 179-182).

2.7 Toiselle asteelle siirtymisen murros

Perusasteelta toiselle asteelle siirtymistä on pyritty helpottamaan erilaisin toimenpitein. Näistä mainittakoon erilaiset työpajat, Valma-opetus sekä lisäopetus, eli ns. kymppi-luokka. Suurin haaste nähdään kuitenkin olevan jo perusopetuksen puolella, sillä siellä tulee pyrkiä ohjaamaan nuorta tekemään peruskoulun jälkeiseen elämään vaikuttavia ratkaisuja. Oppilaan kannalta tähän siirtymävaiheeseen liittyy koulutuksen tai ammatin valinnan lisäksi paljon muitakin tärkeitä ratkaisuja, kuten opiskelupaikkakunnan valinta, muutokset oppilasryhmissä ja kaveripiirissä, mahdollinen muutto toiselle paikkakunnalle sekä taloudellisen vastuun kasvaminen. Myös näihin asioihin tulee paneutua perusopetuksen yläluokilla. (Numminen & Ouakrim-Soivio 2009, 73.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Opetushallitus ovat vuosina 2008-2011 jakaneet ylimääräistä valtionavustusta peruskoulujen oppilaanohjauksen kehittämistyöhön. Eri peruskouluissa syntyneiden kehittämishankkeiden aikana yhteistoiminta perusasteen ja toisen asteen välillä on kehittynyt ja tiedon jakaminen on osoittautunut merkitykselliseksi. Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden tarpeisiin on pyritty vastaamaan, ja heidän tuekseen on etsitty uusia nivelvaiheen käytäntöjä. Toisen asteen opintojen keskeyttämisen ehkäisy on otettu yhdeksi kehittämisen perusasiaksi ja konkreettisesti tämä näkyy siten, että oppilaat tutustuvat mahdollisiin jatko-opintopaikkoihin entistä käytännönläheisemmin ja selkeämmin. (Rinkinen & Siippainen, 2012, 5, 98.)

Jos joustavan perusopetuksen ensimmäinen tavoite on se, ettei oppilas jää ilman peruskoulun päättötodistusta, niin voidaan katsoa, että JOPO-toiminta yleensä myös lisää opiskelumotivaatiota ja antaa monille mahdollisuuden löytää oman tapansa opiskella ja oppia. Lisäksi joustava perusopetus antaa muuta opetusta paremman mahdollisuuden pohtia uravalintaa mm. pitkien työjaksojen avulla. Joustavassa perusopetuksessa pyritään myös varmistamaan se, että jokaisella oppilaalla on selvä jatkosuunnitelma peruskoulun päätyttyä. Oli jatkosuunnitelmissa sitten lisäopetus tai välivuosi toisen asteen opintojen sijasta. Muistettavaa kuitenkin on, ettei joustava perusopetus ole ainoa ratkaisu toiselle asteelle siirryttäessä kohdattaviin ongelmiin. Yhtä tärkeää on se, kuinka lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa otetaan oppilaat vastaan, millaista tukea heille tarjotaan ja kuinka he pääsevät kiinnittymään opintoihinsa. JOPO-opintojen jälkeen perinteisemmät, luokkamuotoiset tai lukemalla tiedon hankkimista painottavat opiskelutavat voivat tuntua nuoresta haastavilta. (Numminen & Ouakrim-Soivio 2009,75.)

3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Tässä luvussa kuvaan opinnäytetyön tutkimuskysymykset ja tavoitteet sekä aineistonkeruun prosessina. Lopuksi kerron aineiston käsittelystä ja analysoinnista.

3.1 Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimus sai alkunsa omasta kokemuksestani kahden JOPO-oppilaan vanhempana sekä lukuvuoden ajan JOPO-luokassa nuorisotyöntekijänä työskennelleenä. JOPO-vuoden aikana löysin paljon yhtäläisyyksiä luokkaan valikoituneiden nuorten lähtökohdissa, mutta JOPO-oppilaita ei kuitenkaan näiden perusteella voida lokeroida tietynlaisiin oppijoihin. Lähes kaikilla oppilaille on kuitenkin ollut motivaation ja isossa ryhmässä selviämisen kanssa ongelmia, kuin myös tiettyjen koulun opettajien.

Tutkimuksessa halusin selvittää sitä, mitkä syyt olivat JOPO-ryhmään hakeutumisen takana, millaisena nuoret kokivat opiskelun JOPO-luokalla ja kuinka he kokivat toiminnan vaikuttaneen tähänhetkiseen elämäänsä. Yksi merkittävä tutkimuskysymys on myös nivelvaiheen helpottamisen tarve siirryttäessä turvallisesta JOPO-ympäristöstä jatko-opintojen pariin. Kysely lähetettiin 31 nuorelle, joista 16 vastasi. Kaikki tutkimukseen osallistuneet nuoret ovat jo päättäneet peruskoulunsa ja vastaajien ikäkauma sijoittuu 16-22 vuoteen.

Halusin tuoda esiin myös oppilaiden vanhempien kokemuksia lastensa JOPO-vuodesta. Kysely lähetettiin 15 vanhemmalle, joista viisi vastasi. Tutkimuksen aikana kävi ilmi, etteivät vanhemmat aina ole selvillä edes siitä, missä luokassa heidän lapsensa kouluaan käy. Edellisten lisäksi olen tehnyt sähköpostihaastattelun Raaseporin JOPO-luokkaa koko sen toiminnan ajan opettaneen erityisopettajan kanssa.

JOPO-toiminnan vaikuttavuudenarviointi on valtakunnallisesti vielä vähäistä, minkä vuoksi onkin erityisen tärkeää tehdä mm. opinnäytetöinä paikallisia tutkimuksia.

3.2 Tutkimusmenetelmät

Kvantitatiivinen, eli määrällinen tutkimus on aina teoriapohjaista, käytäntöön kohdistuvaa tutkimusta. Kvantitatiivinen tutkimus edellyttää myös taustakseen teorioita, jotka selittävät käsiteltävää ilmiötä ollen näin pohjana oikeisiin ja ilmiön kannalta oleellisiin tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksen alussa määritellään, mitä tietoa tarvitaan tutkimuskysymyksiin ja usein nämä nousevat ilmiötä selittävästä teoriosta. Määrällinen tutkimus on nimensä mukaisesti lukuja ja niiden laskemista. (Kananen 2015, 84, 202.)

Kvalitatiivinen tutkimus mahdollistaa ilmiön ymmärtämisen, eli sen ymmärtämisen, mistä ilmiössä on kyse. Koska pääsääntönä tutkimusmenetelmän valinnalle voidaan pitää sitä, kuinka paljon käsiteltävästä ilmiöstä jo ennestään tiedetään, tulee vähemmän tutkitun ilmiön tutkimusmenetelmäksi usein juuri laadullinen tutkimus. Tutkimuksessa voidaan kuitenkin myös käyttää osia sekä laadullisesta, että määrällisestä tutkimuksesta, kuin myös tutkimusmenetelmien erilaisia sekoituksia. (Kananen 2015, 70-72.)

Kvalitatiivinen tutkimusote on perusteltu myös tämän opinnäytetyön parissa, sillä aiheesta on vielä hyvin vähän tutkimustietoa. Tutkimus sisältää kuitenkin tietyn piirteen myös kvantitatiivisesta tutkimuksesta, sillä tutkimusaineistoa on kerätty myös strukturoiduin kysymyksiin laaditulla kyselyaineistolla (Kananen 2015, 74).

Tutkimuskysymykset on toimitettu verkkokyselynä, millä itsellään on hyvät ja huonot puolensa. Jos kyselytutkimuksen avulla tavoitetaan helposti tarvittava otanta, niin haittapuolina ovat alhainen vastaamishalukkuus, joustamattomuus ja mahdolliset virheet kysymyksissä. Aineistonkeruukysymykset itsessään ovat yksityiskohtaisia kysymyksiä, jotka ovat joko avoimia tai strukturoituja. Avoin kysymys tarkoittaa kysymystä, jossa ei ole vastausvaihtoehtoja ja vastaaja saa kirjoittaa mitä tahansa. Strukturoiduissa kysymyksissä on puolestaan vastausvaihtoehdot valmiina, ja vastaaja valitsee niistä haluamansa. (Kananen 2015, 202-204.)

Tehdessäni päätöstä tutkimuksen suorittamisen tavasta tulini siihen johtopäätökseen, että nuoria vastaajia voisi helpoiten lähestyä verkkopohjaisella kyselyllä. Verkkopalvelut ja verkon käyttö ovat nuorille arkipäivää ja vastaajien korkea määrä (52%) tuki tekemääni päätöstä. Viime vuosikymmenten aikana vastausprosentit postitse tehdyissä kyselyissä ovat pudonneet paljon, mutta vastaavasti verkkokyselyissä vastausinto on parantunut (Valli & Perkkilä 2015, 109).

Vanhempien osalta vastausprosentti jäi 33%:een. Vanhempien suhteen perinteisempi haastattelututkimus olisi saattanut tuottaa paremman tuloksen, sillä verkkokyselyihin vastaavat ahkerimmin 15-25 -vuotiaat (Valli & Perkkilä 2015, 112). Uskon, että kasvokkain tapahtuva, perinteinen haastattelu olisi ollut vanhempien parissa toimivin vaihtoehto, mutta se olisi myös vaatinut 15 vanhemman kanssa tapaamisen ja siihen käytetyn ajan.

Kyselytyökaluksi valikoitui Webropol-ohjelma, koska sen antaman tutkimustiedon koin luotettavaksi ja itse ohjelman käyttö ja tutkimuskyselyiden laatiminen oli suhteellisen helppoa.

Erityisopettajan kanssa sovimme haastattelumenetelmäksi sähköpostihaastattelun, koska silloin emme ole aikaan tai paikkaan sidoksissa ja vastaajalla on mahdollisuus tarkistaa ja pohtia omia vastauksiaan. Koska haastattelijalla ja haastateltavalla on jo vuosia kestänyt tuttavuus takanaan, on haastatteluvastausten ja -kysymysten tarkentaminen luontevaa. Sähköpostihaastattelu on ei-reaaliaikainen laadullisen tutkimuksen aineistonkeräyksen menetelmä, millä pyritään jäljittelemään perinteisen teemahaastattelun logiikkaa ilman face-to-face-kontaktia (Kananen 2015, 186-187).

3.3 Aineiston analysointi

Laadullisen aineiston analysointi edellyttää aina lukemista (Kananen 2015, 163). Erilaiset aineistot tulee yhteismitallistaa, mikä tarkoittaa haastattelujen, havainnointien yms. aineistojen muuttamista tekstimuotoon niiden analysointia varten. Tutkijan on lukemalla löydettävä aineistosta tutkimuksen kannalta merkittävät tekijät sekä saada kokonaiskäsitelmä tutkittavasta aiheesta (Kananen 2015, 84, 129).

Kvantitatiivisen, eli määrällisen tutkimuksen ideana on tarkastella ryhmien käyttäytymistä, eikä huomioida täten siinä kiinnity yksittäiseen havaintoyksikköön. Tutkimustulosten purku aloitetaan kyselylomakkeelle kerätyn aineiston käsittelyllä, minkä jälkeen aineisto tiivistetään. (Kananen 2015, 287-288.) Kerätty aineisto käsitellään aineistolle tyypillisillä analyysimenetelmillä, joista laadullinen aineisto mahdollistaa määrällistä enemmän variaatioita. Määrällisessä tutkimuksessa on mm. määriteltävä hyvin tarkkaan jo kyselylomakkeen kysymyksiä suunnitellessa, kuinka niitä voidaan analysoida. Menetelmiä on useita, mutta niissä vallitsevat tiukat ehdot. (Kananen 2015, 83.)

Tulosten purkaminen aloitettiin siinä tapauksessa Webropol-ohjelmaan annettujen vastausten käsittelyllä. Koska kyselytutkimuksessa oli useita erilaisia kysymystyyppejä (valinta, monivalinta, matriisi ja teksti), jää vastausten analysoinnissa myös enemmän tilaa laajempien kokemusten keräämiselle.

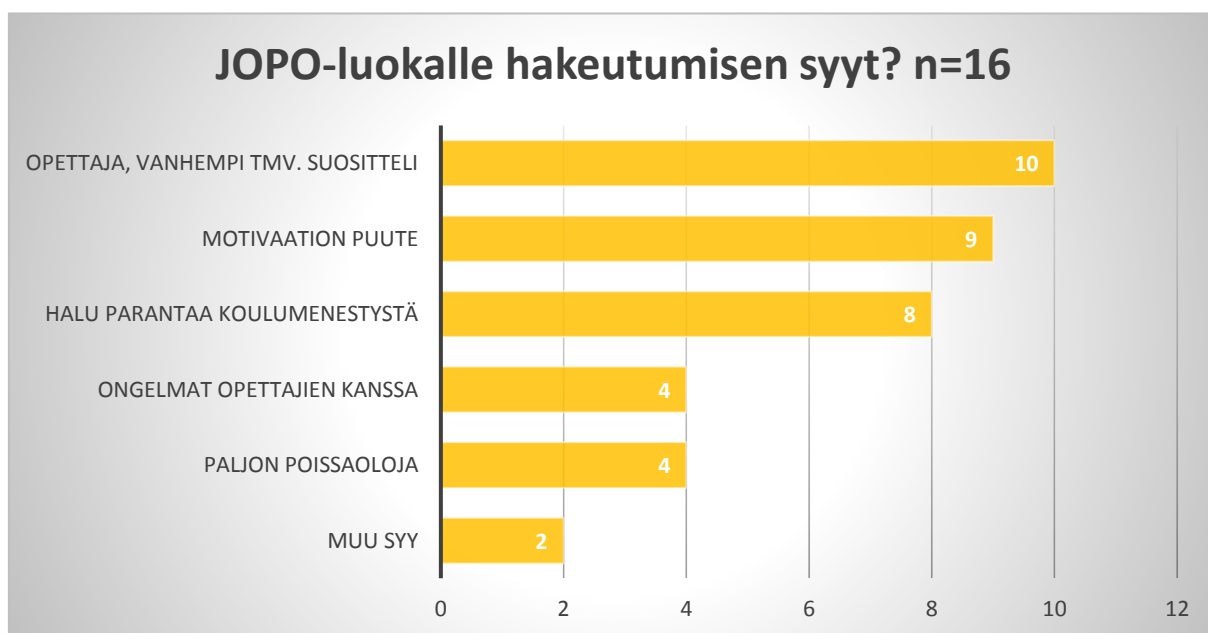
Seuraavana oli vuorossa erityisopettajan haastattelun purku, tiivistäminen ja sisällön käsittely luettavaan muotoon.

4 TUTKIMUSTULOKSET

4.1 Oppilaiden kokemuksia JOPO-vuodesta

Tutkimukseen vastasi yhteensä 16 nuorta, joista kaksi (2) vuonna 1996 syntyneitä, neljä (4) vuonna 1997 syntyneitä, kolme (3) vuonna 1998 syntyneitä, kolme (3) vuonna 1999 syntyneitä, kaksi (2) vuonna 2000 syntyneitä, kaksi (2) vuonna 2001 syntyneitä ja yksi (1) vuonna 2002 syntynyt. Näin ollen vastaajien ikähaarukka oli 16-22 vuotta. Yhdeksän (9) vastaajaa 15:sta kertoi olevansa nainen, viisi (5) mies ja yksi ei halunnut määritellä sukupuoltaan.

Kysyttäessä nuorten syitä hakeutua JOPO-luokalle oli vastausvaihtoehtoja mahdollisuus valita useita. Tutkimukseen vastanneista nuorista yhdeksän (9) vastasi siirtyneensä JOPO-luokalle motivaation puutteen vuoksi. Neljälle (4) oli kertynyt paljon poissaoloja ja neljä (4) vastasi myös olleensa jonkinasteisissa vaikeuksissa koulun opettajien kanssa. Kahdeksan (8) vastaajista ilmoitti halunneensa parantaa koulumenestystään, kun puolestaan kymmenelle (10) opettaja, vanhempi tai muu aikuinen oli suositellut JOPO-luokalle siirtymistä (kuva 1).

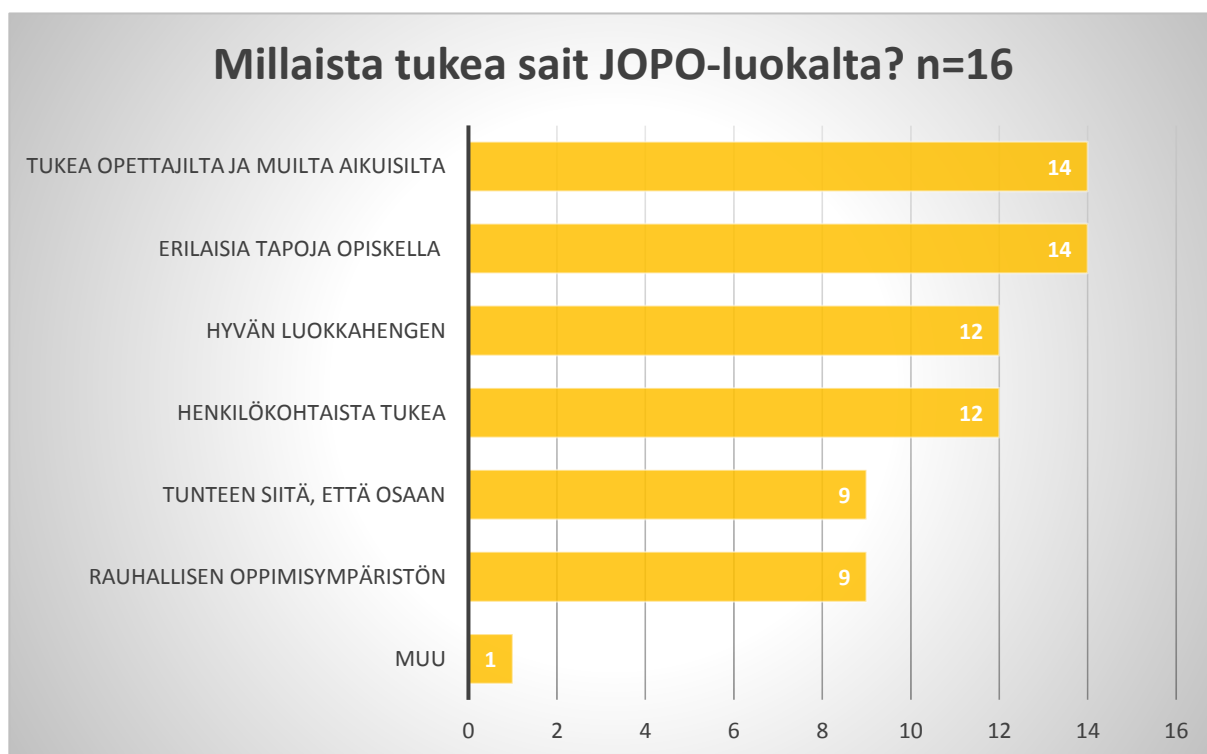
kuva 1

”Opettajat olivat mahtavia ja motivoivia tykkäsin jopa herätä aamulla ja lähteä kouluun. Luokka tilatkin olivat niin uniikit, että sekin pelkästään motivoi menemään kouluun”

Suurimmiksi syiksi määräytyivät motivaation puute sekä aikuisen ehdotus JOPO-luokalle siirtymiseksi. Muihin syihin annettiin vastauksiksi ”kivat luokkatilat” sekä ”pakko”. On kuitenkin huomattavaa, että noin puolet vastaajista on ilmoittanut halunneensa parantaa koulumenestystään ja hakeutuneensa tämän vuoksi JOPO-luokalle.

Myös nuorten JOPO-luokalla saaman tuen kokemusta selvittäessä oli vastausvaihtoehtoja mahdollisuus valita useita. 16 vastaajasta 14 koki saaneensa JOPO-luokalta erilaisia tapoja opiskella sekä tukea luokan opettajalta ja muilta aikuisilta. 12 vastaajaa koki saaneensa hyvän luokkahengen sekä henkilökohtaista tukea opintojen etenemiseen. Lisäksi yhdeksän (9) vastaajaa vastasi saaneensa rauhallisen oppimisympäristön sekä tunteen siitä, että osaa (kuva 2). Yksi vastaajista antoi omaperäisen ja rehellisen vastauksen:

”Normi hulivili luokasta puukko hullujen ja narkkien ja muuten vaan sekopäisten oppilaiden sekaan”

kuva 2

Kysyttäessä eri opiskelutavoista JOPO-luokalla nousi pidetyimmäksi mahdollisuus edetä opinnoissa omaan tahtiinsa. Tämän vaihtoehdon valitsi 13 vastaajaa 16:sta. Itsenäinen opiskelu esim. kuulokkeet korvilla oli tärkeä 12 vastaajalle ja erilaiset luovat toiminnot 11 vastaajalle. Keskustelumuotoinen oppiminen oli tärkeää yhdeksälle (9) ja retket sekä leirikoulut seitsemälle (7) vastaajalle. Ryhmätyönä tehtävät esitelmät olivat mieluisia neljälle (4) kun puolestaan yksin pidettävät ainoastaan yhdelle (1) vastaajista. Ns. JOPO-shopin tehtävät ovat tulleet tutuksi vasta vuoden 2015 jälkeen JOPO-luokalle siirtyneille, mutta kolme (3) vastaajaa ilmoitti tehtävät sopiviksi tavoiksi opiskella. Perinteinen luentomuotoinen opetus oli sopiva ainoastaan yhdelle (1) vastaajista ja lisäksi yksi (1) nosti esiin sen, kuinka tärkeää on opiskella osaa aineista myös isossa ryhmässä (kuva 3).

Omaan tahtiin opiskelu sai myös kritiikkiä:

"Omaan tahtiin" tauluilla luki koko ajan missä kohtia jokikinen on ja tuntui aika painostetulta loppupeleissä, jos kaikki muut oppilaat ilkkuvat siitä miten paljon myöhässä joku toinen oli tehtävissään. Siitähän syntyi kiusaamista ja ärsytystä"

kuva 3

Raaseporin JOPO-luokka on toiminut eri puolilla pääkouluja sekä omissa tiloissaan. Kysyttäessä tilojen sijainnin merkityksestä vastaajista seitsemän (7) oli sitä mieltä, että JOPO-luokan olisi hyvä olla täysin omissa tiloissaan ja viisi (5) puolestaan kannatti JOPO-luokan sijoittumista pääkoulun yhteyteen. Loput neljä (4) vastaajaa ilmoitti, ettei luokan sijainnilla ole heille varsinaisesti merkitystä.

Vastaajat saivat myös kertoa vapaamuotoisesti, minkä kokivat olleen parasta tai tärkeintä JOPO-luokalla. Vastauksista paistoi nuorten tyytyväisyys JOPO-vuoteen.

”Siellä pysty ottaa päiviä jollon tekee kotona tehtäviä ja jos joskus väsytti sai nukkua vähän ja todella vapaamutotosta opiskelua”

”Parasta oli se kun aamulla heräsi ja kouluun lähtö ei tuntunut tuskalliselta. Oli kiva mennä luokkaan josta muodostui tiivis porukka mikä jatkui vielä kouluajan ulkopuolelle. Ilman jopo luokkaa en olisi saanut näin laajalti kokemuksia”

”Jopon olemassaolo ylipäättänsä, mahdollisuus ”paeta” sinne ahdistavia tilanteita, rauha”

”Jatko-opintoihin valmistautuminen, päästiin tutustumaan haluamiin ammatteihin. Myös yhteiset liikuntapäivät kisakeskuksessa ja meidän ihanat maikat sekä luokkalaiset! Hyvää oli myös, kun opiskelusta oli pakko ottaa vastuuta”

”Turvallisuuden tunne”

Muutama vastaaja antoi myös vastauksen kysyttäessä, mikä oli ikävintä tai merkityksettömintä.

”Liian vähäinen kuri”

”Se että luokka tila vaihtoi paikkaa koulun kanssa samoihin tiloihin mutta onneksi minulla loppui koulu vuoteni silloin”

”Varmaan se että kun käytiin yhdessä niin paljon asioita läpi ysi luokalla ja sitten kun koulu loppui keväällä tuli sellainen pelko että olisi ihan hukkassa kun kaikki vain erkani toisistaan”

Viimeisin kommentti ei ole kritiikkiä JOPO-luokan toiminnalle, vaan on selkeä esimerkki siitä, kuinka turvalliseksi ja tutuksi pieni ryhmä muodostuu vuoden aikana.

Koulutus- ja työssäoppimisjaksot mahdollistivat nuorille eri aloihin tutustumisen JOPO-vuoden aikana. Koulutuskokeiluihin eri oppilaitoksissa osallistui viisi (5) ja työssäoppimisjaksolle 13 vastaajaa.

Koulutuskokeiluun osallistuneiden määrä oli suhteellisen pieni (5 vastaajaa), mutta kaikki vastaajista olivat sitä mieltä, että koulutuskokeilut olivat hyvä keino tutustua eri aloihin. Vastaajat kokivat myös, että koulutuskokeilut olivat joko sopivan tai erittäin sopivan mittaisia ja hyvin tai erittäin hyvin järjestettyjä. Kaksi (2) vastaajaa viidestä kertoi, ettei koulutuskokeilun kautta löytynyt nuorelle mieluista alaa, loput kolme (3) olivat sitä mieltä, että löysivät juuri sopivan tai melko sopivan alan koulutuskokeilun avulla. Kaikki vastaajat pitivät kuitenkin koulutuskokeiluja erittäin hyödyllisinä tai erittäin hyödyllisinä.

Työssäoppimisjaksoissa vastaajat pitivät tärkeimpinä tekijöinä eri aloihin tutustumisen (5 vastaajaa) ja työtodistuksen saamisen (5 vastaajaa). Myös vaihtelu tavalliseen koulupäivään oli merkittävä tekijä työssäoppimisjaksoille osallistumisessa kolmen (3) vastaajan mielestä.

”JOPO-vuosi oli parasta sen ikäiselle, sain arvosanojani nostettua, jouduin vastuuta ottamaan omasta opiskelustani. Pääsin tutustumaan ammattipistoon lähihoitaja-linjalle, sille tielle lähdin yläasteen jälkeen. Nykyään töissä hoivakodissa ja vielä ainakin tyytyväinen valintaani.”

”Kun päästii tutustumaan työelämäään, saatiin tehdä useampi työkokeilu. Oli helponpaa mieltä jatko-opintoja. Yksi harjoittelu oli pettymys, saatiin tehdä siellä vain hanttihommia”

”Tätä alaa mitä on päässyt työssäoppimaan voi olla että se on ainoa työ jollekin joka ei ole mitään muuta tehnyt niin luultavasti tästä työstä myös muistutellaan sitten kun alkaa yhteishaku ammattikouluihin/lukioihin niin työ kuva siitä työpaikasta varmasti hiukan hämää sitä tulevaa koulutusta että haluaako sitä oikeasti tehdä sillä onhan työelämä jo näin monen vuoden jälkeen aivan erilaista kun työssäoppiminen. Tulee helposti väärä ajatuksia siis mitä oikeasti haluaa tehdä. ja 9luokalta päästessään on muutenkin mahdotonta tietää mitä oikeasti haluaa tehdä”

Kaikki työssäoppimisjaksoille osallistuneet vastaajat olivat sitä mieltä, että heidät oli otettu työpaikoilla vastaan hyvin tai erittäin hyvin. Työtehtävien monipuolisuus jakoi kuitenkin kokemuksia ja viisi (5) vastaajaa kertoi saaneensa erittäin vähän tai vähän monipuolisia tehtäviä. Vaikka tulevaisuuden alaa ei olisikaan löytynyt

työssäoppimisjaksolla, oli kahdeksan (8) vastaajaa kuitenkin sitä mieltä, että jaksosta on ollut hyötyä hänen oman tulevaisuutensa kannalta. Mielekkääksi jakson koki peräti 11 vastaajaa 13:sta.

Vastaajista kaikki olivat hakeneet 1-5 toisen asteen oppilaitokseen JOPO-vuoden aikana. Heistä yhdeksän (9) oli suorittanut toisen asteen tutkinnon loppuun saakka. Keskeyttäneiden syistä oli havaittavissa yhteisiä tekijöitä. Seitsemän (7) toisen asteen opintonsa keskeyttäneen nuoren vastauksissa kerrottiin toisen asteen opintojen olevan liian teoreettisia tai opinnot eivät vaan jaksaneet kiinnostaa nuorta. Lisäksi keskeyttäneiden toiveena oli, että opinnot olisivat enemmän JOPO-opetuksen kaltaisia ja sisältäisivät enemmän konkreettista työn tekemistä. Kolme (3) vastaajista kertoi myös jääneensä ilman tarvittavaa, henkilökohtaista tukea toisen asteen opinnoissa.

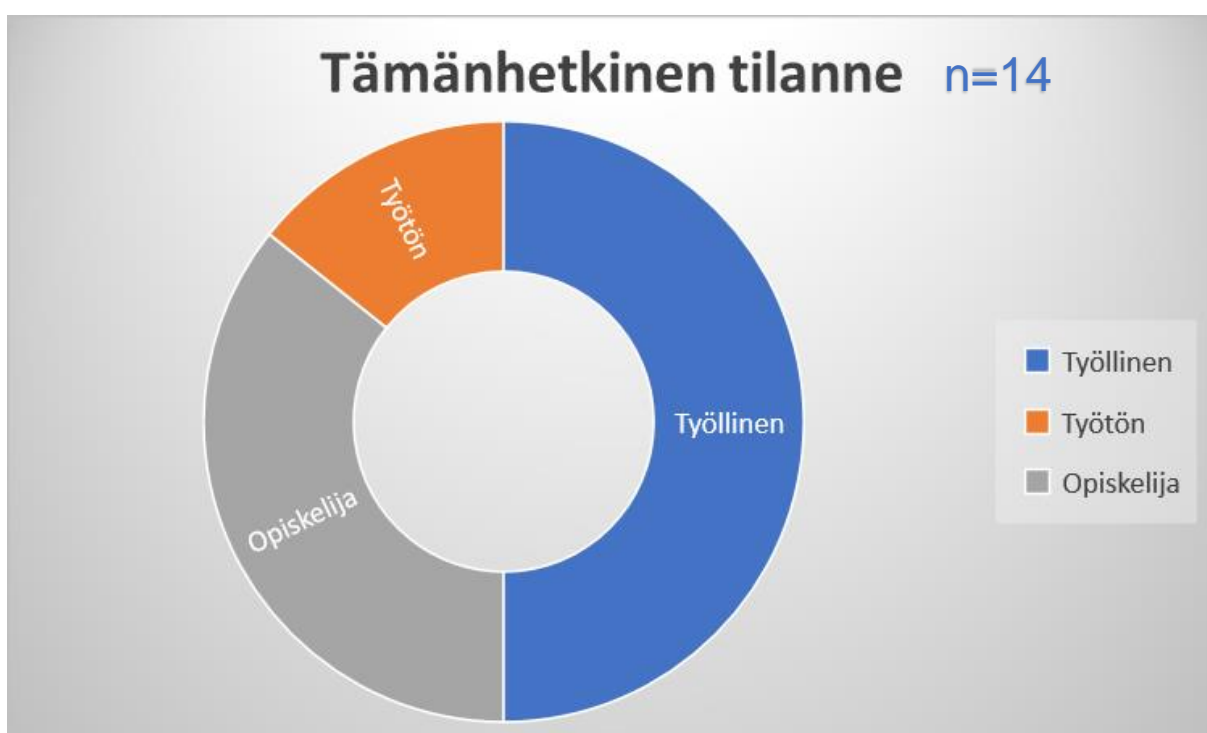
Keskeyttäneiltä kysyttiin, mitkä tekijät olisivat motivoineet heitä suorittamaan opintojaan loppuun. Vastauksina saatiin seuraavaa (kuva 4).

kuva 4

Vastauksista on selkeästi havaittavissa murros, mikä syntyy siirryttäessä JOPO-luokalta toisen asteen oppilaitokseen. Tämän nivelvaiheen ylittämiseksi olisi hyvä löytää yhteistoiminnallisia keinoja ja yksi niistä olisi mahdollistaa perusopetuksen ja toisen asteen oppilaitosten vuoropuhelu.

Seitsemän (7) vastaajaa 14:sta ilmoitti olevansa tällä hetkellä työelämässä, kun taas viisi (5) opiskelee. Vastaajista kaksi (2) on työttömänä, joista toinen mukana aktivoivassa työpajatoiminnassa. Kaksi kyselyyn osallistunutta ei vastannut tähän kysymykseen mitään (kuva 5)

kuva 5

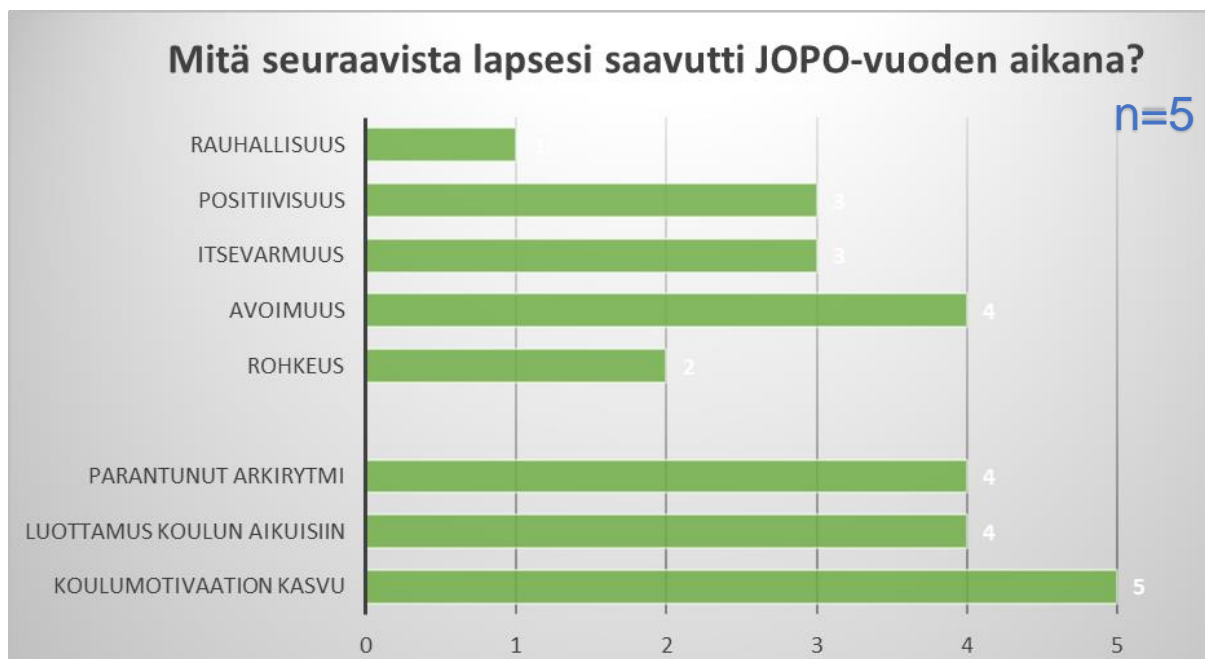
4.3 Vanhempien kokemuksia JOPO-vuodesta

Kyselyyn vastasi ainoastaan viisi vanhempaa, mutta jo kolmen vastauksen otannasta voidaan tehdä tilastollisessa mielessä merkittäviä tuloksia (Metsämuuronen, 2015, 277-278). Tutkimuksen kannalta on siis olennaista huomata, kuinka vastanneet vanhemmat ovat kokeneet JOPO-vuoden aikana mm. nuoren koulumotivaation kasvun sekä positiivisen kehityksen.

Kaikkien vastaajien nuoret (5) ovat vanhempien mukaan löytäneet JOPO-vuoden aikana lisää motivaatiota koulunkäyntiä kohtaan. Neljä (4) ovat lisäksi kasvattaneet luottamustaan koulun aikuisia kohtaan sekä parantaneet arkirytmäään.

Henkilökohtaisia, positiivisia ominaisuuksia on myös löytynyt, kun kaksi (2) nuorta on saanut lisää rohkeutta, neljä (4) avoimuutta, kolme (3) itsevarmuutta, kolme (3) positiivisuutta ja yksi (1) rauhallisuutta (kuva 6).

”On tärkeää, että olemassa on taho, joka haluaa auttaa niitä, jotka eivät muuten apua saisi. On hienoa huomata, että lapsesta löytyy muukin rooli, kuin koulun häirikkö” (oppilaan vanhempi)

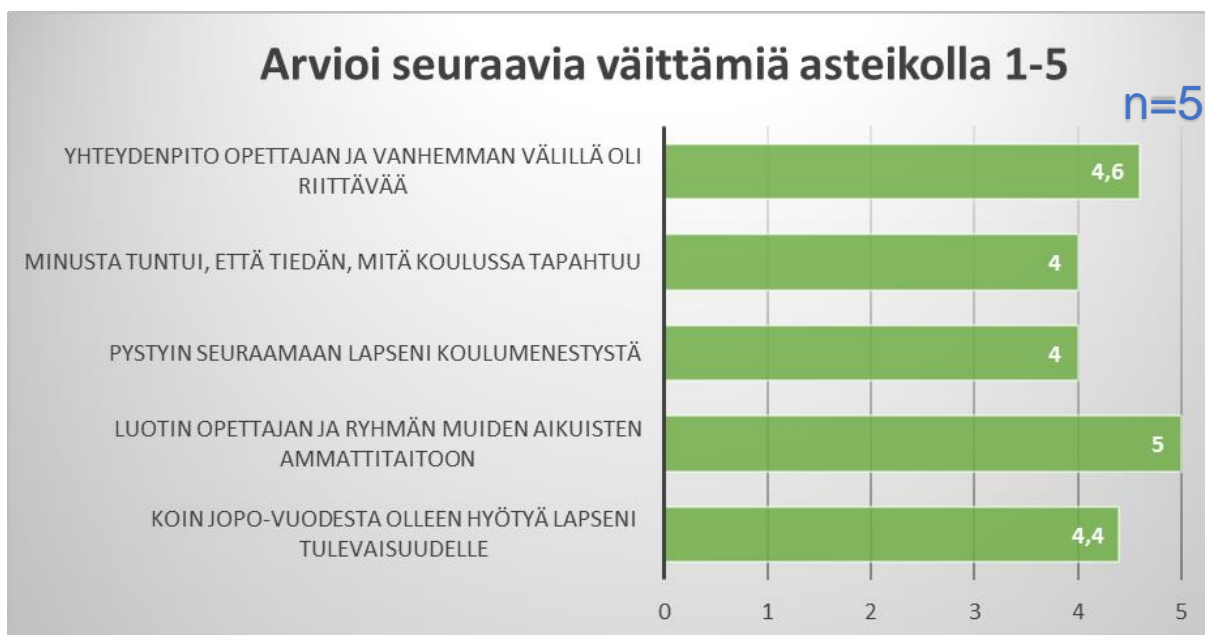

kuva 6

Kaikki kyselyyn vastanneet kokivat yhteydenpidon kodin ja koulun välillä erittäin hyväksi. Vanhempia pyydettiin myös arvioimaan asteikolla 1 (ei lainkaan) – 5 (täysin) seuraavia väittämiä (suluissa keskiarvot):

- ✓ Koin JOPO-vuodesta olleen hyötyä lapseni tulevaisuudelle (4,4)
- ✓ Luotin opettajan ja ryhmän muiden aikuisten ammattitaitoon (5)
- ✓ Pystyin seuraamaan lapseni koulumenestystä (4)
- ✓ Minusta tuntui, että tiedän, mitä koulussa tapahtuu (4)
- ✓ Yhteydenpito opettajan ja vanhemman välillä oli riittävää (4,6)

(kuva 7).

kuva 7

Vanhemmilta kysyttiin myös, millaisia toiveita heillä olisi yhteistyön parantamiseksi. Vastauksia saatiin kaksi (2):

”En aina oikein tiennyt, miten koulussa sujuu, mutta halusin luottaa kuitenkin etenemiseen”

”Kun nuori ei itse välttämättä puhu, niin olisi kiva välillä päästä reaaliajassa seuraamaan opintoja. Opettajalle sai kuitenkin soittaa ja kysellä, kuinka koulussa menee”

Seuraavaksi vanhempia pyydettiin arvioimaan, kuinka he näkivät seuraavien seikkojen vaikuttaneen nuoren koulunkäyntiin tai sen vaikutuksiin:

- ✓ Vaihtoehtoiset opiskelukeinot olivat hyödyllisiä
- ✓ Työkokeilut olivat hyödyllisiä (1 vastaaja)
- ✓ Koulutuskokeilut olivat hyödyllisiä (1 vastaaja)
- ✓ Oli tärkeää, että koulusta löytyi lapselle luotettava aikuinen
- ✓ Aikuisen tuki oli merkittävää tulevaisuuden kannalta

Käytettävänä oleva asteikko oli 1 (ei lainkaan) – 5 (täysin) ja valinnaksi voitiin antaa myös 0, jos nuorella ei ollut kokemusta kyseisestä asiasta. Sekä työ- että koulutuskokeiluun oli osallistunut vain yhden vastaajan nuori, mutta vanhemman kokemuksen mukaan molemmat kokeilut ovat olleet erittäin hyödyllisiä (kuva 8).

kuva 8

Viimeisenä vanhemmilta kysyttiin, kuinka luottavaiseksi he kokevat olonsa lapsen tulevaisuuden suhteen ja minkälaisen arvosanan JOPO-toiminta saa vanhemmilta. Kaikki vastaajat antoivat skaalalla 1 (ei lainkaan) – 5 (täysin) vastaukseksi ensimmäiseen kysymykseen 5. Kaikki vanhemmat ovat siis erittäin luottavaisia mitä tulee heidän näkemykseensä nuorten tulevaisuudesta. JOPO-toiminta sai vanhemmilta kouluarvosanan 9,4 asteikolla 4-10.

9,4

Vanhemmilla oli myös mahdollisuus perustella vastaustaan liittyen siihen, kuinka he näkevät nuoren tulevaisuuden. Vastauksia saatiin neljä (4):

”Tyttö löysi opiskelupaikan muutaman harha-askeleen jälkeen ja on kovasti itsenäistymässä”

”Vaikka poika ei vielä opiskele, niin hän sai kuitenkin jopo-vuodesta niin paljon varmuutta, ettei hän pidä enää itseään luuserina”

”Jopo luokka tuli kuin pelastuksena pojalle sain koulu motivaation takaisin ja lähti mielellään kouluun arki rytmikin helpottui poika tuli koulusta kotiin iloisena. Jopo luokan opettaja oli aivan mahtava lisää tämmöisiä opettajia”

”Lapseni on nyt toisen asteen toisella luokalla luottavainen oman tulevaisuutensa suhteen ja ponnistelee positiivisella otteella sen eteen. Hän tuntuu tietävän mitä tässä vaiheessa haluaa ja hänen minä-kuvansa on myönteinen”

Vapaamuotoisten terveisten muodossa saatiin vähän kritiikkiäkin:

”Kaksi negatiivista kokemusta kahden vuoden ajalta:

1) Lapseni itse koki, ettei kuri esim. kouluuntuloaikojen suhteen ollut tarpeeksi tiukka.

2) Itse koin, että jopo-oppilaita katsottiin asenteellisten ja sukupuolittuneiden lasien läpi toisen asteen koulutuksen valintojen suhteen. Myös heillä on täydet mahdollisuudet (ja halua) muuhun kuin ammatilliseen koulutukseen jos heitä siihen kannustetaan”

”Hyvää arvokasta työtä teette kiitos siitä, että poikani sai opiskella Jopo luokassa ♥” (oppilaan vanhempi)

4.4 Erityisopettajuus on taitolaji

Haastatteleman Raaseporin JOPO-luokan opettaja kertoi valmistuneensa vuonna 1998 luokanopettajaksi ja 2005 erityisluokanopettajaksi. Ensimmäisen JOPO-ryhmänsä hän sai Raaseporin kaupungin käynnistettyä toiminnan vuonna 2010 lukuvuoden 2018-2019 ollessa näin hänen luotsaamansa yhdeksäs JOPO-ryhmä.

Opettaja kertoi JOPO-luokalle hakeutumisesta samaa, kuin kyselyyn vastanneet nuoretkin. Oppilaat voivat siis hakeutua luokalle itse tai esim. aikuisten suosituksesta. Ennen oppilasvalintaa oppilaat huoltajineen haastatellaan, jolloin pyritään selvittämään oppilaan hakumotiivit JOPO-luokalle. Pääasiallinen kriteeri hyväksymiselle on syrjäytymisriski syystä tai toisesta.

Tyypillisen JOPO-oppilaan motivaatio koulunkäyntiin on opettajan mukaan lähtökohteisesti hyvin heikko. Oppilaalle on usein kertynyt paljon poissaoloja, hänellä on heikot arvosanat sekä ikävä kuva niin opiskelusta kuin omista kyvyistään. Moni oppilas on tullessaan JOPO-luokalle sitä mieltä, ettei hänestä ole mihinkään eikä hän voi oppia. Tämän vuoksi hän ei myöskään yritä. Monet oppilaista on kouluvuosien aikana saanut kurjan kuvan koulusta ja itsestään ryhmän jäsenenä. Moni on heitetty ulos luokasta ja jätetty käytävään yksin ongelmiensa kanssa.

Usein luokalle hakeutuvien nuorten tulevaisuudensuunnitelmat ovat vähäisiä tai niitä ei ole ollenkaan. Oppilailla voi olla taustalla erilaisia tunne-elämän tai käyttäytymisen häiriöitä, päihdeongelmia, auktoriteettiongelmiä, lintsausta, alhainen motivaatio, heikko itsetunto tmv., mikä tekee yleensä ryhmästä hyvin heterogeenisen sekä alati elävän. JOPO-luokalla tärkeimpänä asiana on oppilaan hyvinvointi ja omien vahvuuksien löytäminen. Jos ahdistaa ja on paha olo, tai usko omiin kykyihin ja pärjäämiseen puuttuu, ei oppimista voi tapahtua.

JOPO-luokalla kaikki oppilaat otetaan vastaan ilolla ja heille se myös kerrotaan. Yksi merkittävä tekijä on, että sama opettaja on luokassa 30 tuntia viikossa. Hänellä on aikaa kohdata ja kuunnella oppilasta silloin, kun tarve esiintyy. Luokat ovat lähes poikkeuksetta hioutuneet tiiviiksi ryhmäksi, jossa elämäkokemuksia jaetaan avoimesti.

Viestintä kotiin on myös lähtökohtaisesti positiivista. Tämä monesti parantaa ilmapiiriä myös kotona, kun vanhemmat huomaavat nuorensa piilossa olleen hyvän.

JOPO-oppilailla on monesti erittäin huono itsetunto. He eivät välttämättä tiedä, missä ovat hyviä, mikä tuntuu hyvältä tai miltä tuntuu onnistua. Jos oppilas kärsii esim. sosiaalisten tilanteiden pelosta tai elämänhallinta on vielä heikkoa, oppilaat harjoittelevan em. asioita luokan omassa kaupassa. Oppilaiden minäkuva ja itsetunto kehittyvät selvästi, kun heille antaa mahdollisuuden toimia omien vahvuuksiensa kautta.

JOPO nimensä mukaisesti joustaa moneen suuntaan. Oppilas saa vaikuttaa opiskelutapaansa ja aikatauluunsa hyvin paljon. Jokainen oppilas valitsee oman oppimistonsa ja onnistumisten kautta uskaltautuu haastamaan itseään pidemmälle. JOPO-luokassa keskitytään enemmän opiskelutekniikoihin ja kokonaisuuksien ymmärtämiseen kuin eri oppiaineiden ainesisältöjen yksityiskohtaiseen oppimiseen. Kaikkia oppiaineita voidaan sekoittaa keskenään ja keskustelupohjainen opiskelutyyli tuntuu olevan vuodesta toiseen toimiva oppimisen muoto. Opiskeltavat aiheet pyritään sitomaan käytäntöön, jotta oppilaat ymmärtäisivät, miksi he opiskelevat.

Arviointi on jatkuvaa ja osaamista voi näyttää milloin ja miten tahansa (suullinen, kirjallinen, audiovisuaalinen). Oppilaat suorittavat perusopintojaan myös työssäoppimispaikoissa. Tavoitteena on, että a) oppilas saa mahdollisimman laajan kuvan eri ammattien todellisuudesta, b) oppilas tottuu työelämän sääntöihin ja vastuun kantamiseen ja c) oppilas oppii sopeutumaan erilaisiin sosiaalisiin tilanteisiin. Joustavuus kaikkiin suuntiin tuo oppilaalle erittäin laajat mahdollisuudet kokeilla eri työ- ja koulutusmahdollisuuksia sekä avaa rajat perusopetuksen ja jatko-opintojen välillä. Lukuvuonna 2016-17 oppilaan opiskelu työvaltaistettiin (1 päivä koulussa, loppuviikot töissä) ja työpaikalla tekeminen opinnollistettiin, jonka avulla hän sai suoritettua yhden jatko-opintojen kokonaisuuden valmiiksi. Opettaja toivookin enemmän yhteistyötä ammattioppilaitosten kanssa, jotta työssäoppimisen opinnollistamista voitaisiin kehittää edelleen.

Joustavan perusopetuksen toiminta-ajatukseen kuuluu yleisesti leirikoulut, retket, seikkailupedagogiikka ja vierailut. Tämä vaatii kuitenkin taloudellista panostusta. Haastattelussa nousi esiin toive saada luokalle retkibudjetti, jonka avulla voitaisiin suunnitella lukuvuotta yhdessä oppilaiden kanssa.

Raaseporin JOPO-luokka toimii isoissa tiloissa Karjaan keskustassa. Tilat mahdollistavat oppilaiden monenlaisen aktivoinnin - kokkauksen ja leivonnan, soittamisen (kitara ja piano), maalaamisen, askartelun, ompelun ja kuntoilun. Koulusta erillään olevat tilat tuovat luokalle rauhaa, kun välituntien hulinaa ei ole. JOPO on valitettavasti leimautunut "pilviluokaksi" tai "luuseriluokaksi" ja isojen ryhmien oppilaat voivat naureskella JOPO-luokkalaisille. Myös tämän vuoksi onkin hyvä, ettei luokka ole ison koulun yhteydessä.

Unelmatilanteessa nuorisotoimi, lastensuojelu ja nuorisopsykiatria (esim. nuorisopsykiatrinen mobiili-tiimi, Intro) toimisivat JOPO-luokan kanssa joustavassa yhteistyössä. Eri instansseilta voisi tulla työntekijöitä tutustumaan oppilaisiin, vaikka keskusteluhetkien muodossa. Tällöin koulun ulkopuolinen toiminta oppilaiden kanssa helpottuisi. Terapiaa tarvitsevat (mutta kammoksuvat) voisivat suostua yksilötapaamisiin eikä lastensuojelukaan olisi enää mörkö.

Opettajan mukaan JOPO-luokalta valmistuu yleisesti ottaen ajattelevaisia, ymmärtäviä ja keskusteluvalmiita oppilaita. Motivaatio-ongelmista kärsineiden oppilaiden kommentit kertokoon muutoksesta:

"En kävis koulua jos en olis jopolla"

"Jopo on pelastanu mun elämän"

"Paras vuosi"

"Opin ajattelemaan monella eri tavalla jokaisessa asiassa"

"Jopo on parasta mitä mulle on tapahtunu"

"Olenko mä kertonut, että mä rakastan tätä luokkaa?"

JOPO-toiminta on erittäin tärkeä osa syrjäytymisen ehkäisyssä. Toiminta säästää kunnille “näkyvätöntä” rahaa, jonka takia siihen pitäisi ymmärtää panostaa.

Tiivistettynä JOPO-oppilaan lähtökohdat ovat usein heikot. Parannettavaa on motivaatiossa, itsetunnossa ja luottamussuhteissa mm. koulun aikuisiin. Oppilaalle saattaa olla päihdeongelma, hän saattaa käyttäytyä aggressiivisesti tai vetäytyä kuoreensa. Joskus oppilas on saanut huonoja kokemuksia läpi koko kouluaikansa, jolloin oppilaan minäkuva on hyvin heikko, eikä hän voi tällöin omaksua uusia asioita. JOPO-luokassa yksi hyvin merkittävä tekijä on, että luokassa on samat aikuiset ja samat oppilastoverit koko vuoden ajan. Tämä synnyttää luottamusta ja vahvistaa oppilaan sosiaalisia kykyjä. Perusasioiden vahvistuessa ja onnistumisen kokemusten syntyessä myös oppimista tapahtuu. Kun nuori löytää itsestään jotain hyvää, on hänen helpompi uskoa myös se, että häneen uskotaan. Myös yhteistyö kodin ja koulun välillä on tärkeää, jotta nuori saa positiivista huomiota ja palautetta myös perheeltään.

JOPO-toiminnan joustavuus antaa oppilaalle paljon liikkumavaraa, mutta myös vaatii oppilaalta vastuunottoa. Omasta opiskelutahdistaan vastaaminen kasvattaa vastuuntuntoa sekä osoittaa selvästi nuorelle myös syy-seuraussuhteen syntymisen.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Oman kokemuksen mukaan JOPO-toiminta on erittäin merkittävää nuoren oman polun, hyvinvoinnin ja tulevaisuuden suunnannäyttäjänä. Saadut vastaukset tukevat tätä näkemystä. Olisi kuitenkin saatu selkeämpiä tuloksia, jos monivalintakysymyksien määrä ei olisi ollut niin suuri. Tällöin mm. selkeästi tärkeimmiksi koetut toiminnot ja kokemukset olisivat nousseet vastauksista esiin.

JOPO-toiminnan vaikutukset nuoren opiskelumotivaatioon ovat huomattavat. Aiemmassa viitattiin nuoren *motivionaaliseen haavoittumiseen*, joka saattaa syntyä jo alakouluiässä. Tämän haavan korjaamiseen tarvitaan aikaa ja luotettavia aikuisia sekä turvallinen paikka yrittää ja löytää omia vahvuuksiaan. Epäonnistumisen kokemuksia kerännyt, itsetunto-ongelmista kärsivä nuori ei voi olla motivoitunut koulunkäyntiin ennen kuin hänet kohdataan ja hänen annetaan myös epäonnistua turvallisesti. On myös huomattava, ettei aina pelkkä palkkio (tässä tapauksessa peruskoulun päättötodistus) riitä motivoimaan, vaan nuori tarvitsee sisäistä motivaatiota suoriutuakseen.

Sosiaalisen vahvistamisen näkökulmasta JOPO-luokka voi olla nuorelle se paikka, missä hän saa olla oma itsensä. Luokka voi olla nuorelle se ainoa turvasatama, mistä löytää tukea ja luotettavia aikuisia ja missä harjoitella elämän perusasioita sosiaalisesta kanssakäymisestä kaupassakäyntiin. JOPO-toiminta on tutkimuksen mukaan vahvistanut sekä oppilaiden minä-kuvan muodostumista, että luottamusta aikuisiin ja omaan osaamiseensa. Vanhempien vastauksista esiin nousseet avoimuuden ja positiivisuuden kasvu sekä itseluottamuksen kehitys tukee nuorilta saatuja vastauksia. Lisäksi otettaessa huomioon nuorten vastaajien tämänhetkinen elämäntilanne (50% vastaajista työelämässä, 35% opiskelemassa ja vain 13% työttömänä) voidaan tehdä johtopäätös siitä, että JOPO-toiminta tukee parhaimmillaan nuoren sosiaalista vahvistamista ja mahdollistaa nuorelle opiskeluvuoden, jonka aikana hän voi kasvaa ja kypsyä henkisesti monin tavoin.

Motivaation kasvattaminen ja sosiaalinen vahvistaminen kulkevat tutkimuksessa käsi kädessä. Koska nuoren motivaatio saattaa olla kateissa elämässä jo syntyneiden

negatiivisten kokemusten vuoksi, ovat sosiaalisen vahvistamisen toimet tärkeitä aina luottamuksen, itsetunnon ja -tuntemuksen sekä henkilökohtaisen voimaantumisen rakentajina. Ilman hyvin tehtyä perustusta ei voi rakentaa kunnollista taloa.

On muutamia seikkoja, millä toimintaa – ja varsinkin siitä saatavaa hyötyä – voitaisiin vieläkin kehittää.

Ensimmäinen kehittämissuositukseni on sekä työssäoppimis-, että koulutuskokeilujaksojen harjoittelukansio. Tähän kansioon tulisi kerätä yhteistyöyrityksiä sekä -oppilaitoksia, yhteyshenkilöitä sekä muuta tärkeää tietoa jaksoista. Tietoon kuuluu mm. yleiset jakson tavoitteet, pelisäännöt ja tiedot jakson ajankohdasta kuin myös paikan tarjoaville tahoille info-paketti JOPO-toiminnasta. Olisi hyvä, jos luokassa olisi aikuinen, joka pystyy paneutumaan tämän toiminnan kehittämiseen. Hyvin tehty pohjatyö palvelisi tulevaisuudessa monia nuoria. Olisiko tässä mahdollisuus hyödyntää ammattikorkeakouluopiskelijoiden opinnäytetyöprosesseja ja tehdä tilaus kehittämistyöstä?

Toisen asteen opintoihin siirtyminen näyttää olevan suuri murros JOPO-vuoden jälkeen. Olisi tärkeää kehittää vuoropuhelua perusasteen ja toisen asteen oppilaitosten välille. Nuoria palvelisi lisäksi se, että JOPO-opiskelun aikana pyritäisiin vielä enemmän tutustumaan toisen asteen opintojen tapoihin sekä opiskelutekniikoihin. JOPO-oppilailta tuntuu oman kokemukseni mukaan olevan usein keskittymis- tai kuten opinnäytetyökin kertoo - puhtaasti motivaatio-ongelmia. Jos nuoren opiskelumotivaatiota saadaan JOPO-vuoden aikana kasvatettua, saattaa se romahtaa siirtyessä toiselle asteelle opiskelun ollessa hyvin erilaista. Tulevaisuuden kehittämiskysymyksenä esitänkin, kuinka toisella asteella huomioidaan ja otetaan vastaan erilaiset oppijat? Olisiko työn opinnollistamisella tässä paikkansa? Jos nuorelle laadittaisiin alkumetreiltä lähtien toisen asteen opinnoille polku, jossa hänelle mahdollistettaisiin perinteistä luokkamutoista opiskelua mukaileva erilainen tapa opiskella esim. työpaikoilla? Vai olisiko kehitettävä toiselle asteelle oma JOPO-muotonsa?

Olisi myös erittäin arvokasta kehittää yhteistyötä alueen toimijoiden kesken. Erityisopettajankin mainitsema jalkautuva nuorisopsykiatrinen tiimi, sosiaalitoimi, nuorisotyö

ja miksei erilaiset yhdistyksetkin voisivat säännöllisesti käydä JOPO-luokalla. Näihin käynteihin voitaisiin myös järjestää one-to-one – keskusteluja nuorten ja toimijoiden välille?

Saadun palautteen mukaan ehdotan ns. ”omaan tahtiin opiskelu” -listan jättämistä pois yleisistä tiloista. Sen sijaan jokaiselle oppilaalle tulisi opintojen alussa rakentaa heidän koulunkäyntiään tukeva kansio, mihin kyseinen listaus voidaan sisällyttää. Kansion tulee pysyä koulussa, jolloin ei ole vaaraa, että se jäisi oppilaan kotiin.

Joustavan perusopetuksen toimintamalli säästää yhteiskunnalta rahaa enemmän, kuin mitä siihen tullaan ikinä panostamaan. Senkin vuoksi olisi hyvin tärkeää, että toimintaan korvamerkittyä rahaa myönnetään myös toiminnan kehittämiseen, leirikoulu- jen järjestämiseen ja erilaisten vierailujen kustantamiseen. Yksikin arjesta selviävä nuori on kullanarvoinen.

Sitaatit lainattu kyselyyn osallistuneiden nuorten vastauksista.

LÄHTEET

- Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-Kustannus
- Ahvenainen, Ossi & Ikonen, Oiva & Koro, Jukka. 2002. Johdatus erityiskasvatuksen käytäntöön. Vantaa: WSOY.
- Finlex 2006, L. 27.01.2006/72 Valtion säädöstietopankki Finlex viitattu 11.8.2018.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20060072>
- Hakkarainen, Kai & Lonka, Kirsi & Lipponen, Lasse. 2012. Tutkiva oppiminen. Älykkään toiminnan rajat ja niiden ylittäminen. Porvoo: WSOY.
- Heinonen, Hanna & Väisänen, Antti & Hipp, Tiia. 2012 Miten lastensuojelun kustannukset kertyvät? Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki.
- Honkonen, Tiina. 2011. Mitä välitän? – Välitän -hanke Hankasalmella. Teoksessa Pia Lundbom & Jatta Herranen (toim) sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Helsinki: Humak. Viitattu 30.8.2018.
<http://www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/12/humak-sos-vahvistaminen-verkko.pdf>
- Janhonen, Sirpa & Sarja, Anneli. 2011. MONTA TAPAA TUKEA - Joustavan perusopetuksen yhteistyömuotoja elämänhallinnan kehittämiseen. Opetus hallitus - Oppaat ja käsikirjat 2011:17. Viitattu 25.4.2018.
http://www.oph.fi/download/140942_Monta_tapaa_tukea.pdf
- Kalliola, Tiina & Kurki, Arja & Salmi, Marjaana & Tamminen-Vesterbacka, Tutta. 2010. Matkalla ohjaajuuteen. Helsinki: Kirjapaja.
- Kananen, Jorma. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja. Suomen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Konu, Anne. 2010. Koululaisten hyvinvoinnin arviointi ja alakoulujen hyvinvointi 2000-luvulla. Teoksessa Katja Joronen & Anna Koski (toim.) Tunne- ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen kouluyhteistyössä. Tampere: Juvenes Print.
- Kultanen, Tiia. 2011. Tervetuloa motivaatio! Joustavan perusopetuksen vaikutus JOPO®-oppilaiden motivaatioon Saarijärven Keskuskoululla. Opinnäytetyö, AMK. Humanistinen ammattikorkeakoulu, Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma. Viitattu 24.4.2018.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011112114975>
- Kuure, Tapio. 2015. Sosiaalisen vahvistamisen määrittely ja asema nuorten hyvinvoinnin palvelujärjestelmässä. Teoksessa Sosiaalinen vahvistaminen käsitteenä ja palveluina: Sosiaalisen vahvistamisen kehittämistoiminnan tuloksia. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. 5-67..

- Lerikkanen, Marja-Kristiina & Pakarinen, Eija. 2018. Opettajan merkitys oppimismotivaatiolle. Teoksessa Katariina Salmela-Aro (toim.) Motivaatio ja oppiminen. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy, 181-196.
- Lundbom, Pia & Herranen, Jatta (toim.) 2011. Sosiaalisen vahvistamisen ajankohtaisuus. Teoksessa Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Helsinki: Humak. Viitattu 11.8.2018.
<http://www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/12/humak-sos-vahvistaminen-verkko.pdf>
- Manninen, Jyri & Luukannel, Saara. JOPO® -toiminnan vaikuttavuuden arviointi Opetusministeriön julkaisuja 2008:36 Viitattu 25.4.2018.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78945/opm36.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Mehtonen, Tuija 2011. Sosiaalisen vahvistamisen osaaminen. Teoksessa Lundblom, Pia & Herranen, Jatta (toim.) 2011. Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Helsinki: HUMAK. Viitattu 12.8.2018.
<http://www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/12/humak-sos-vahvistaminen-verkko.pdf>
- Metsämuuronen, Jari. 2018. Pienten aineistojen tilastollinen testaaminen. Teoksessa Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Numminen, Ulla & Ouakrim-Soivio, Najat. 2009. Joustava perusopetus JOPO®-toiminnan aloittaminen ja vakiinnuttaminen Opetusministeriön julkaisuja 2009:26. Viitattu 21.4.2018.
<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76695/opm26.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Opetushallitus. 2006. Joustavaa perusopetusta koskeva kehittämistoiminta, JOPO®. Viitattu 21.4.2018.
http://www.oph.fi/kehittamishankkeet/joustava_perusopetus
- Raaseporin kaupunki. 2016. Raaseporin perusopetuksen paikallinen opetus-suunnitelma 2016. Viitattu 6.6.2018.
<file:///C:/Users/User/Downloads/Raaseporin%20kaupungin%20perusopetuksen%20paikallinen%20opetussuunnitelma%202016%20LTK.pdf>
- Rinkinen, Aija & Siippainen, Mikko (toim.) 2012. Ohjauksen polkuja. Perusopetuksen oppilaanohjauksen kehittämistoiminnan hyvät käytänteet. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2012:4. Viitattu 12.6.2018.
http://www.oph.fi/download/144632_Ohjauksen_polkuja.pdf
- Salmela-Aro, Katariina & Nurmi Jari-Erik. 2017. Henkilökohtaisten tavoitteiden menetelmä – motivaation mittaaminen. Teoksessa Katariina Salmela-aro & Erik Nurmi (toim.) Mikä meitä liikuttaa – motivaatiopsykologian perusteet. Juva: Bookwell Digital.
- Salmi, Hely. 2017. Mitä tänään koulussa opit poika pellavapäinen, mitä tänään maailmasta koit tytär silkkihapsinen? JOPO-toiminnan merkitys nuoren

aikuisen elämänculussa. Opinnäytetyö, AMK. Humanistinen ammattikorkeakoulu, Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma.

Viitattu 24.4.2018.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017053111505>

Skogberg, Mari. 2017. JOPOLLA ELÄMÄÄN: oppilaiden omia kokemuksia joustavan perusopetuksen luokalta. Opinnäytetyö, AMK.

Hämeen ammattikorkeakoulu, Sosionomin koulutusohjelma.

Viitattu 25.4.2018.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201705198969>

Vauras, Marja & Salo, Anne-Elina & Kajamies, Anu. 2018. Motivationaalisesti

haavoittuvat lapset kasvun eri poluilla. Teoksessa Katariina Salmela-Aro (toim.)

Motivaatio ja oppiminen. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy, 77-100.

Veijola, Elsi. Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret ja Omaura: Seurantatutkimus

Omaura-toimintaan osallistuneiden nuorten elämänvaiheista 1995-2001.

Opetusministeriön julkaisuja 2005:33. Viitattu 12.8.2018.

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80234/opm33.pdf?sequence=1&isAllo wed=y>

.Viljaranta, Jaana. 2017. Odotusarvotearia – odotusten ja arvostusten vaikutus oppi-

mismotivaatioon. Teoksessa Katariina Salmela-aro & Erik Nurmi (toim.) Mikä

meitä liikuttaa – motivaatiopsykologian perusteet. Juva: Bookwell Digital.

LIITTEET

LIITE 1

JOPO-toiminnan merkitys nuoren sosiaalisen vahvistamisen näkökulmasta

Kysely jo koulunsa päättäneille JOPO-oppilaille sekä oppilaiden vanhemmille

Teen opinnäytetyötä tämän kevään ja kesän aikana aiheena Raaseporin JOPO-luokka.

Opinnäytetyöni tavoitteena on vahvistaa toiminnan ylläpidon merkitystä päättäjien, opetushenkilöstön ja vanhempien silmissä, poistaa turhia ennakkoluuloja ja pelkoja toimintaa koskien sekä vahvistaa varhaisen tuen merkitystä myös erilaisten oppijoiden suhteen.

Tutkimusaineistoa kerätään erityisopettajalta sekä jo koulunsa päättäneiltä JOPO-oppilailta vanhempien.

Aineiston kerääminen tapahtuu keväällä 2018 haastattelujen ja kyselyiden avulla.

Tutkimustuloksista laaditaan yhteenveto, jonka avulla voidaan antaa ajankohtaista tietoa ja arvio JOPO-toiminnan sekä varhaisen tuen merkityksestä nuoren oppimiselle.

Kyselyyn vastataan anonymisti ja vastauksia toivotaan 31.3.2018 mennessä.

Kiitos jo etukäteen osallistumisestasi!

Marjo Karvonen
p. 040 533 4090
marjo.karvonen@humak.fi

1. Syntymävuotesi

- 1995
- 1996
- 1997
- 1998
- 1999
- 2000
- 2001
- 2002

2. Olen

- Mies
- Nainen
- Muu, tai en halua vastata

Siirtyminen JOPO-luokalle**3. Miksi hakeuduit JOPO-luokalle? Voit valita useita vaihtoehtoja**

- En kokenut pärjääväni isossa ryhmässä levottomuuden tai liiallisten ärsykkeiden vuoksi
- En kokenut pärjääväni isossa ryhmässä henkilökohtaisen tuen puuttumisen vuoksi
- En ollut motivoitunut koulunkäyntiin, ts. minua ei kiinnostanut opiskella
- Minulle kertyi paljon poissaoloja ja uskoin JOPO-luokan auttavan tilanteeseen
- En tullut toimeen opettajieni kanssa
- Halusin parantaa koulumenestystäni
- Opettaja, vanhemmat tai joku muu aikuinen suositteli minulle JOPO-luokalle siirtymistä
- Muu syy, mikä?

Opiskelu JOPO-luokalla

4. Millaista tukea sait JOPO-luokalla? Voit valita useita vaihtoehtoja

- Henkilökohtaista tukea opintojen etenemiseen
- Tunteen siitä, että minä osaan
- Rauhallisen oppimisympäristön
- Erilaisia tapoja opiskella
- Tukea luokan opettajalta ja muilta aikuisilta
- Hyvän luokkahengen
- En mitään edellisistä
- Muuta, mitä?

5. Millaisista opiskelutavoista sinä pidit? Voit valita useita vaihtoehtoja.

- Keskustelut ryhmässä valitusta aiheesta
- Perinteinen luentomuotoinen opettaminen
- Erilaiset esitelmät yksin
- Erilaiset esitelmät ryhmässä
- Luovat toiminnot, kuten kirjoittaminen, musiikki, piirustus ja käsityöt
- Retket, leirikoulu
- JOPO-shopin tehtävät (vuoden 2015 opiskelijoista alkaen)
- Itsenäinen opiskelu esim. kuulokkeet korvilla
- Omaan tahtiin eteneminen
- Muu, mikä?

6. Valitse yksi seuraavista

- JOPO-luokan on hyvä olla Yhteiskoulun kanssa samassa tilassa
- JOPO-luokan on hyvä olla omissa tiloissaan
- Luokan sijainnilla ei ollut minulle merkitystä

7. Kerro vapaamuotoisesti, mikä sinulle oli JOPO-luokalla parasta tai tärkeintä.

8. Entä ikävintä tai merkityksettömintä?

Työssäoppiminen

9. Olitko JOPOlla työssäoppimassa?

- Kyllä (vastaa lisäksi seuraaviin kysymyksiin)
- En (siirryt automaattisesti eteenpäin)

10. Mikä oli sinulle tärkeintä työssäoppimisessa?

- Konkreettisen työn tekeminen
- Kontaktit työpaikkoihin
- Työtodistuksen saaminen
- Eri aloihin tutustuminen
- Vaihtelu tavalliseen koulupäivään
- Muu, mikä?

11. Arvioi seuraavia väittämiä asteikolla 1-5 (1 = ei lainkaan, 5 = täysin)

Minut otettiin työssäoppimispaikalla hyvin vastaan

Sain tehdä monipuolisia työtehtäviä

Opettajan ja työpaikan tuki oli riittävää jakson aikana

Työssäoppimisjaksosta oli hyötyä minulle tulevaisuuden kannalta

Koin löytäneeni mielenkiintoisen alan työssäoppimisjakson avulla

12. Kerro vapaamuotoisesti työssäoppimisjaksostasi. Mikä oli parasta? Mikä huonointa?

13. Koitko työssäoppimisjakson / -jaksot mielekkäiksi? Antoivatko ne sinulle eväitä tulevaisuuteen?

- Kyllä
- En

Koulutuskokeilut

14. Osallistuitko JOPO-vuoden aikana koulutuskokeiluun?

- Kyllä
- En (siirryt automaattisesti eteenpäin)

15. Arvioi seuraavia väittämiä asteikolla 1-5 (1 = ei lainkaan, 5 = täysin)

Koulutuskokeilut olivat hyvä keino tutustua eri aloihin

Koulutuskokeilut olivat sopivan mittaisia

Koulutuskokeilut olivat hyvin järjestettyjä, esim. minun oli helppo mennä uuteen kouluun

Koulutuskokeilut olivat minulle hyödyllisiä

Löysin koulutuskokeilujen kautta itselleni mieluisan alan

JOPOn jälkeen

16. Haitko jatko-opiskelemaan (esim. ammattikoulu, lukio) suoraan JOPO-vuoden jälkeen?

- Kyllä
- En (siirryt automaattisesti eteenpäin)

17. Jos vastasit "kyllä", niin kuinka moneen oppilaitokseen hait?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

18. Suorititko jatko-opinnot loppuun?

- Kyllä
- En

19. Jos opintosi keskeytyivät, niin mitkä syyt vaikuttivat siihen?
Voit valita useita vaihtoehtoja.

- Opiskelutavat eivät olleet minulle sopivia (esim. liikaa teoriaa)
- Arkirytmiin sitoutuminen oli minulle haastavaa
- Opiskelu ei vaan innostanut minua
- Muu syy, mikä?

20. Mitä olisit toivonut toisen asteen opinnoilta? Ts. mikä olisi pitänyt opiskelumotivaatiota korkeammalla?

21. Mikä on pääasiallinen toimintasi tällä hetkellä?

- Työllinen
- Opiskelija
- Työtön työnhakija ilman aktivoivaa toimintaa (kuten Toli)
- Työtön työnhakija, mukana aktivoivassa toiminnassa (kuten Toli)

22. Voit lähettää vapaasti terveisiä JOPO-vuodesta, nykyhetkestä tai kyselystä! Kiitos tuhannesti, että osallistuit tutkimukseen.

LIITE 2

JOPO-toiminnan vaikuttavuudesta

1. Koitko lapsesi saaneen seuraavia ominaisuuksia JOPO-vuoden aikana? Voit valita useita vaihtoehtoja.

Itsevarmuus

Rohkeus

Avoimuus

Positiivisuus

Rauhallisuus

Muu, mikä?

Ei mitään edellisistä

2. Mitä seuraavista koulunkäyntiin liittyvistä ominaisuuksista lapsesi saavutti JOPO-vuoden aikana? Voit valita useita vaihtoehtoja.

Koulumotivaation kasvu

Luottamus koulun aikuisiin

Arkirytmien paraneminen

Muu, mikä?

Ei mitään edellisistä

Yhteistyö koulun kanssa JOPO-vuoden aikana

3. Koitko yhteistyön koulun kanssa hyväksi JOPO-vuoden aikana?

- Kyllä
- En

4. Arvioi seuraavia väittämiä asteikolla 1-5 (1 = ei lainkaan, 5 = täysin)

Yhteydenpito opettajan ja vanhemman välillä oli riittävää

Minusta tuntui, että tiedän, mitä koulussa tapahtuu

Pystyin seuraamaan lapseni koulumenestystä

Luotin opettajan ja ryhmän muiden aikuisten ammattitaitoon

Koin JOPO-vuodesta olleen hyötyä lapseni tulevaisuudelle

5. Millä tavoin toivoisit yhteistyötä parannettavan?

6. Arvioi seuraavia väittämiä asteikolla 1-5 (1 = ei lainkaan, 5 = täysin) liittyen lapsesi koulunkäyntiin ja sen vaikutuksiin. Voit antaa arvoksi 0, jos lapsesi ei osallistunut koulutus- tai työkokeiluihin.

Vaihtoehtoiset opiskelukeinot olivat hyödyllisiä

Työkokeilut olivat hyödyllisiä

Koulutuskokeilut olivat hyödyllisiä

Oli tärkeää, että koulusta löytyi lapselle luotettava aikuinen

Aikuisen tuki oli merkittävää tulevaisuuden kannalta

Nykyhetki

7. Koetko olosi luottavaiseksi lapsen tulevaisuuden suhteen?

- Kyllä
- En

8. Perustele vapaamuotoisesti vastauksesi

9. Minkä kouluarvosanan antaisit JOPO-toiminnalle perustuen omiin kokemuksiisi?

4 5 6 7 8 9 10

Arvosanani JOPO-toiminnalle

10. Vapaamuotoisia terveisiä liittyen JOPO-toimintaan, kyselyyn tai omiin mielteisiisi.

LIITE 3

Haastattelukysymykset erityisopettajalle

Taustatiedot:

- Mikä on koulutustaustasi?
- Millaista työkokemusta sinulla on ennen JOPO-luokan opettaja toimimista?
- Kauanko olet toiminut JOPO-luokan opettajana?

JOPO-opetus:

- Miten ja miksi oppilaat hakeutuvat JOPO-luokalle?
- Mikä JOPO-luokalla on erilaista kuin muilla luokilla?
- Mikä JOPO-toiminnassa on hyvää? Mikä toimii?
- Mikä puolestaan huonoa? Mikä ei toimi?
- Kuinka JOPO-luokalla voidaan tukea oppilasta ja hänen yksilöllisiä tarpeitaan?
- Millainen on JOPO-oppilaan motivaatio koulunkäyntiin? Entä oletko huomannut muutosta tapahtuneen JOPO-vuoden aikana?
- Millainen kuva JOPO-luokalle tulevilla nuorilla on omista taidoistaan / onko itsetunnossa kehitettävää?
- Kuinka JOPO sijoittuu koulussanne muihin luokkiin nähden?
- Kuinka haluaisit kehittää JOPO-toimintaa?
- Millaisena näet JOPO-toiminnan tulevaisuuden?